

PROLEGOMENA.

STRECKENBACH

PROLEGOMENA.

§. I.

*De librorum apocryphorum N. T. origine,
indole et usu.*

Prima ecclesiæ christianæ ætate, quamplurima exstitisse scripta, quibus res cum ad Christi personam et dicta, tum ad religionis historiam spectantes, varie exponerentur, vel ex solo Evangelistæ Lucæ testimonio colligitur, qui Evangelium suum hoc potissimum consilio composuisse fatetur, ut justam et fide testium oculatorum innixam historiam Theophilo exhiberet. Hos commentarios exinde originem duxisse, quod multis religionis cultoribus curæ fuit, omnia, quæ doctrinam Christi et Apostolorum gesta attingerent, accuratius nosse, non est, quod dubitemus; sed cum nullum rerum haberent delectum, atque plura, quæ incertis auctoribus vulgo circumferebantur, litteris consignarent, evenit, ut falsa veris mixta, quinimmo multæ narrationes, neque religione neque religionis conditoribus factæ dignæ, his libris infererentur, quos tamen nihilo-

minus avide lectos, atque auctoritate quadam valuisse, ex primis rerum christianorum scriptoribus, satis abunde constat.

Procedente deinde tempore, quo latius religio Christi promulgaretur, atque inter ipsos christianorum coetus, parata majori tranquillitate, arctior copula obtineret, factum est, ut etiam magis inter eos conveniret, qui libri, congerie cæterorum exempti, pro veris fontibus haberentur. Quod celeberrimi ecclesiarum doctores efficere, summo studio allaboraverunt, salubri sane consilio, ut hoc modo concordiam doctrinæ ad honorem religionis apprime necessariam constituerent. Cautum igitur fuit, ut publicis prælectionibus ii modo adhiberentur libri, quorum certa auctoritas constaret, et quos *ὡς τὸν κανονα τῆς ἀληθείας* unanimis fere ecclesiarum consensus comprobaret: reliqua, quæ manibus christianorum terebantur, scripta, quod privatis modo usibus infervirent, neque in altereationibus cum religionis adversariis, ad hæc provocare licitum esset, nomine *τῶν ἀποκερῶν* signabantur.

Quod autem ad solam privatam lectionem his libris uti concessum fuerat, temporis successu effectum est, ut eos immutandi, nonnulla addendi, alia detrahendi occasio data sit, usquedum ita reficti et amplificati essent, ut, licet priori titulo inscriberentur, tamen ab originario textu valde deflecterent. Quo magis a
prima

prima doctrinae simplicitate degeneravit ecclesia, quo facilius anilibus fabulis aures præbuerunt christiani, eo plus sibi indulserunt horum librorum amplificatores. Inde evenit, ut idem liber, pro temporis et regionum diversitate, diversus reperiatur: in aliis provinciis copiosior, in aliis brevior observetur.

Talem librorum apocryphorum conditionem et statum fuisse, cuilibet patebit, qui hos intentioni examine scrutandos sibi sumpserit. Si enim varias ejusdem libri apocryphi versiones percenseas, varias *endocæis*, seu recensiones indagare necesse est. Ut enim de aliis taceam, unum modo librum hoc volumine exhibitum, in exemplum proponam. Quantum distat textus latinus Evangelii Nicodemi a græco? Quæ inter versiones latinas, observatur differentia? Et si porro versiones anglo-saxonica et franco-gallica cum græco textu et latinis componentur, quis non mutationes, prava emendatorum licentia obortas, ubiqve agnoverit? In tanta autem recensio-
num diversitate, originarium quendam textum, qui quasi fundamenti loco omnibus subjiatur, non obscure cernere licebit.

His in universum de librorum apocryphorum origine et conditione propositis, quid ex iis petat Theologus, breviter differamus; libet enim propter quosdam imperitiores dubitationem de eorum utilitate eximere. Primo quidem asseverare ausim, histo-
riam

riam dogmatum non minus iuste ex his fontibus, quam ex ipsis patrum scriptis hauriri posse. Sic, ut res exemplo pateat, quis non perviderit, doctrinam de Christi ad inferos descensu, quamplurimum lucis ex Evangelio Nicodemi accipere? Vir doctissimus Gabler in diario theologico, *Journal für theologische Litteratur*, IV Bd. 4 Stück p. 426 sq. V Bd. 5 Stück p. 417, et alibi passim, plura de hoc dogmate, cujus in prima ecclesia summa fuit auctoritas, docte et acute, ut solet, proponit; equidem non dubitaverim, Nicodemum nostrum ad hanc quaestionem amplius excutiendam multa non inutiliter suppeditare. Quantum ad penitentiorem cognitionem linguae hellenisticae ἀποκρυφα conferre possint, doct. J. E. C. Smidt in *Bibl. für Critic und Exegese des N. T.* I Bd. I St. p. 130 sq. exemplis ex Protevangelio Jacobi adductis, luculenter demonstravit. Iporum quoque Evangelistarum de Christo historiam, alicubi ex his libris illustrari posse, certa mihi est persuasio. Non diffitebor, exactissimo iudicio in his adminiculis adhibendis opus esse, atque sequiorum temporum figmenta, ab iis, quae primarium textum effecisse statuendum est, diligenter segreganda: sed neminem recta via et methodo incedentem utilitas fugerit. Tutior est usus ad Crisin textus N. T., cujus rei deinceps, cum de textu graeco Evangelii Nicodemi ageretur, plura exempla proponere in animo est. —

Qvod

Quod tamen non sic accipi volo, quasi omnibus hujus generis libris idem pretium assignandum esse credam; multos enim vel nullius vel perexigui esse momenti lubens concedo.

§. 2.

De Evangelio Nicodemi et variis ejus editionibus.

Inter scripta N. T. apocrypha non ultimum sane locum sibi vindicat liber, qui sub titulo Evangelii Nicodemi seu Actorum Pilati circumfertur. Nam etsi hunc librum ab ipsa genuina relatione, quam procurator Judææ Pontius Pilatus de J. Christo ejusque factis et vitæ exitu Romam misit, plane differre nemo distitbitur; pluribus tamen coarguitur testimoniis, eum seculo post C. N. VI, multis Christianorum coetibus innotuisse atque ejus usum late patuisse. Gregorius Turonensis, auctor non ignobilis, qui Sec. V et VI floruit, in historia Francorum, Libr. I. Capp. XX et XXIII, non modo ad hæc Pilati Acta provocat, sed et ea affert, ex quibus facile colligitur, hoc nostrum Evangelium ipsi cognitum fuisse. Exstant præterea versiones græcæ, latinæ, versio anglo-saxonica, franco-gallica et theotisca, maxima ex parte, quantum ex ipsorum indole judicare liceat, sec. VI haud juniores. Quæ cum ita inter se differant, ut non ex eodem textu, sed ex diver-

diversis recensioibus fluxisse existimandum sit, ex hac diversitate, meo quidem iudicio, non immerito concluditur, hujus libri lectionem non arctis limitibus circumscriptam fuisse.

Quamquam, ut in antecedentibus monuimus, nostri non est propositi, hoc loco de hujus Pseudo-Evangelii auctore, indole et scopo fusius tractare, sed commentarium plenius tum exhibituros, cum omnibus adminiculis ad justum iudicium ferendum necessariis, instructi erimus: tamen non abs re visum est, de libri editionibus, manuscriptis codd. et versionibus, nonnulla hic generatim differere, atque his expositis, descriptionem adminiculorum, quibus in hac nostra editione paranda usi sumus, lectoribus tradere.

Ut igitur ordinem nobis praescriptum servemus, sequitur hic enumeratio versionum omnium, quotquot ad nostram pervenere notitiam.

I. Versionis Latinae, vel si mavis, versionum Latinarum, editiones typis vulgatae existant:

1. Lipsiensis, Anni 1516.
2. Antverpiensis, Anni 1538.
3. Grynæi, in Monumentis P. P. Orthodoxographis, 1569, Tom. II. p. 643 sq.
4. J. A. Fabricii, in Cod. Apocrypho N. T. Tom. I. p. 238 sq.

Quibus accedunt:

5. Codex

5. Codex Mss. Monasterii Einsidlenfis, a doct. Hefs in Bibliothek der heiligen Geschichte, Tom. I. p. 436 sq. exhibitus.
6. Codex Mss. in Bibliotheca Principis Corsini, sub No. 1146, Romæ servatus.

II. Versionis græcæ, seu versionum græcarum, nam et hæ inter se variant, innotuerunt Codd. sequentes:

1. Codex Parisiensis 770, antea Colbertinus 2493, a Viro doct. B. Thoplacio descriptus, quem hoc volumine expressimus. Hujus codicis mentionem facit Fabricius Tom. I. p. 230. 237. 239. atqve du Cange in Glossario mediæ et infimæ Græcitatæ voce *πρεσποικων* p. 1225 et alibi.
2. Codex Palatino-Vaticanus 269. fragmentum modo, nempe a Cap. XIX ad XXVII complectens, huic editioni inferus.
3. Codex, quem Meursius in Glossario Græco-Barbaro passim excitat titulo: Anonymi de Passione Domini. Hunc et a Parisiensi et Vaticano discrepare, monstrant allegationes Meursii, sub vocibus *κουρσορες, κομοδεσμος* et *κατζειν* obviæ, quas hic adponere lubet. p. 282. *Κουρσορες* Anonymus in Passione Domini: *προσκαλεσαμενος ο Πιλατος τον κουρσορα, σελλει αυτον αγαγειν τον Ιησουν.*
Ubi

Ubi Parisiensis ita: και προσκαλεσαμενος ο Πιλατος τον κουρσορα, λεγει αυτω· μετα επικειαις ακθητω ο Ιησους. p. 259. Κομοδρομος Anon. de P. Domini: και οτε φθασωσω εις τον τοπον, ελθων ο κομοδρομος, ας (ως) σ αυρωση αυτον. p. 232. Κατζειν Anonymus: ας προφθαζωσι οι μυροφοροι μετα σιγης και φοβου, βαπαζουσαι κατζειν και θυματα. Uterque locus in Parisiensi non occurrit, licet non subobsenre cernitur, hic respici ad ea, quæ in nostra editio- ne pagg. 55 et 63 ex græco referuntur.

4. Codex Mss. Monachii asservatus, No. 32. Hujus mentionem fecit Fabricius Cod. Apocr. Tom. I. p. 237, in notis, atque cum Colbertino geminum esse asserit. Quod an ita sese habeat vel contra, pro certo definire non ausim; sed cum spes mihi sit copiam hujus Mss. acquirere, iudicium certius tunc ferre concessum fuerit, cum hæc manibus volvere contigerit.

III. Versio anglo-saxonica, edita ab Edw. Twaites, Oxoniæ, 1698. Cum hæc lingua plane obsoleta sit et paucis modo cognita, optandum foret latinam translationem adjectam fuisse. Hunc defectum supplere operam accommodat vir ornatissimus Thorkelin; sed cum hæc versio nondum mihi

mihî obvenerit, de ejus indole nunc tacendum erit.

IV. Versio franco-gallica, cujus ampliorem notitiam debemus viro cl. Brunn, qui in Disquisitione de indole Ev. Nicodemi, p. 14 sq. plura profert, ex quibus cognoscere licet, eam non inutiliter ad correctionem cæterarum versionum adhiberi posse.

V. Versio theotisca. Hæc, quantum ex Ittigio in Dissert. de P. P. Apostolicis §§. 15, 16 colligi possit, ex codice latino, diverso ab eo, quo Grynæus usus est, et probatiore quidem, confecta videtur.

Enumeratis fontibus, qui ad plenioram cognitionem Pseudo-Evangelii nostri facere possunt, tractatum eorum, qui a nobis in hac editione adhibentur, ingredimur.

§. 3.

De textu J. A. Fabricii, quem non ex Grynæo desumptum esse demonstratur.

De fontibus a Fabricio ad textum suum adorandum adhibitis, non satis certe constat, cum ipse hujus rei nullibi mentionem fecerit. Prioribus editionibus, Lipsiensi 1516 et Antverpiensi 1538, usum fuisse, nulla quidem mihi est dubitatio; sed quo modo? asseverare non ausim, cum eas inspicere

rere atque examinare non contigerit. Vir cl. Hefs
 in ea quidem est opinione (Bibl. der heil. Geschichte
 Tom. I. p. 436.) ut existimet, textum Fabricianum
 ex Grynæi Monumentis P. P. orth. desumptum esse;
 sed huic sententiæ accedere plura vetant. Cuilibet
 enim recensitionem Fabricianam attentius consideranti,
 statim in oculos incurrat necesse est, Fabricium non
 unam alteramve editionem presso pede secutum, sed
 sæpius textum depravatum, quem in editis invenerat,
 conjectura emendasse. Quod autem assertionem cl.
 Hefs maxime infringit, est illa, quæ inter textum
 Grynæi et Fabricii observatur dissonantia. Institu-
 ta nempe inter utrumque accurata collatione, alte-
 rum ab altero discrepare animadverti; quinimmo
 apud Grynæum ejusmodi occurrere varietates, qui-
 bus assensum Fabricius sane non denegasset neque
 silentio prætermisisset, si ipsi, cum suam editionem
 concinnaret, occasio obvenisset, Monumenta Orth.
 manibus versandi. Hæc quo clarius adpareant, varie-
 tatem lectionis in utraque editione obviam, hic ad-
 ponere non inutile duxi, adhibitis ubique notulis a
 Fabricio textui suo subjunctis, ubi ad edita provocat.
 Aptius sane et lectorum commodo convenientius fuisset
 hæc suo loco in notis proposuisse; sed ingenue fateor,
 me, cum editionem meam prelo darem, auctoritate cl.
 Hessii adductum, hoc examen supervacuum reputasse.
 Quæ deinceps, Grynæo inspecto, a me observata sunt,
 hic subjungam.

CAP. I.

Textus Fabricii.

Textus Grynei.

CAP. I.

P. 238. *lin. 9.* Paternam legem nostram vult dissolvere.

Addit: Dicit Pilatus: quid est quod ait? et quæ vult dissolvere?

P. 240. *l. 8.* Benedictus qui venit.

Benedictus qui venis.

— — *l. 9.* Pueri quidem hebræorum.

Pueri quidem hebræorum.

— — *l. ult.* O domine saluum fac!

O Domine saluum me fac!

Subjicitur nota: Eriam hic in editis erat: O domine saluum me fac!

P. 241. *l. 9.* Et curvata sunt.

Curvata sunt.

— — *l. 10.* Hinc Judæi magis clamabant.

Magis clamabant.

— — *l. 2 a fine.* Et adoraverunt.

Et adoraverunt eum.

CAP. II.

P. 242. *l. 3.* De sede sua, posterius.

De sua sede.

P. 243. *l. 12.* Habet potestatem.

Potestatem habet.

P. 244. *l. 1.* De fornicatione.

Ex fornicatione; sed sci-
mus, quoniam desponsa-
ta erat mater ejus Maria
Joseph, et non est natus
ex fornicatione. Dicit
Pilatus ad Judæos, qui
dixerant, eum esse na-
tum de fornicatione.

P. 244.

*Textus Fabricii.**Textus Grynei.*

p. 244. l. 11. Et nunc facti
sunt Judæi.

Et non facti sunt Judæi.

*Additur nota: Male edi-
tum erat: et non facti
sunt Judæi.*

p. 245. l. 1. Isti duodecim.
*Fabr. nota: Isti duodecim
scripsi pro: isti duode-
cimo.*

Isti duodecimo.

— — l. 4. Qvod nos cre-
dimus.

Qvod non credimus.

*Fabr. in nota: Pro non
credimus scripsi nos cre-
dimus.*

CAP. III.

p. 245. l. 3. Qvia nec.

Qvi nec.

p. 246. l. 8. Principes sa-
cerdotum.

Princeps sacerdotum.

CAP. IV.

p. 247. l. 9. In triduo re-
dificare.

In triduo ædificare.

p. 248. l. 4. Si iste fermo.

Si ista verba.

— — l. 10. Blasphemavit.

Blasphemaverit.

CAP. V.

p. 249. l. 1. Et circumstan-
te populo.

Ex circumstante populo.

— — l. 6. Hic.

Huc.

CAP. VI.

p. 250. l. 4. Cum hæc au-
dierunt.

Cum hæc audirent.

CAP. VII.

*Textus Fabricii.**Textus Grynæi.*

CAP. VII.

P. 253. l. 7. Et implerunt.

Et impleverunt.

CAP. VIII.

P. 254. l. 5. Et dixit mihi
Jesús: vade, et sicut cre-
didisti, fiat tibi.Et dixit mihi Jesús: ego
veniam et curabo eum.
Et ego dixi: domine,
non sum dignus, ut in-
tres sub tectum meum,
sed tantum dic verbum,
et sanabitur puer meus.
Et dixi mihi Jesús: va-
de, et sicut credidisti,
fiat tibi.— — l. 13. Et alii quidam
multi.

Et alii quidem multi.

CAP. IX.

P. 255. l. 2. Duodecim vi-
ros.

Quindecim viros.

*Fabr. nota: Duodecim con-
jeci etsi hoc loco in edi-
tis erat quindecim.*

— — l. 3. Dixit ad eos.

Dicit ad eos.

P. 256. l. 5. Dicunt omnes.

Dicunt ei omnes.

— — l. 8. Filium Dei esse
et regem.

Filium Dei esse regem.

CAP. X.

P. 258. l. 7, 8. Dimas. Ge-
stas.

Dimam. Gestam.

P. 261. l. 4 a fine. Eclipsis
facta est.

Eclipsis factus est.

*Fabr. nota: Inepte editum
erat: Eclipsis factus.*

CAP. XI.

*Textus Fabricii.**Textus Grynai.*

CAP. XI.

p. 262. l. 10. Ligaverunt
illum.

Ligaverunt illud.

*Hic additur observatio Fabr.
Corpus nempe; ex qua,
si recte conjicio, efficitur,
Grynai editionem illum
latuisse; si enim legisset
illud, non opus habuisset,
hac observatione textum
illustrare.*

— l. 11. Et posuerunt
illum.

Et posuerunt illud.

CAP. XII.

p. 262. l. 3. Duodecim vi-
ros.

Quindecim viros.

*Fabr. ad h. l. Sic iterum
scripsi pro eo quod in
editis hic reperi quin-
decim.*

— l. 8. Ostendit se eis,
quando isti ingressi Syna-
gogam.Ostendit se eis. Quomodo
isti ingressi Synagogam?

*Fabr. ad h. l. In editis eius
sensu nullo: ostendit se
eis. Quomodo isti in-
gressi Synagogam.*

CAP. XIII.

p. 266. l. 18. Milites vero
accipientes sic dixerunt,
ut a Judæis moniti sunt.Milites vero accipientes sic
dixerunt, ut a Ju-
dæis mirati sunt.*Fabr.*

Textus Fabricii.

Textus Gryndi.

Fabr. ad h. l. In editis erat: sicut dixerunt, ut a Judæis mirati sunt; nullo sensu.

CAP. XIV.

p. 266. l. 7. Sedentem.

Et sedentem.

CAP. XV.

p. 269. l. 10. Forsitan spiritus rapuit illum in montibus Israel. Sed eligamus viros nobiscum et circumeuntes montes Israel, forsitan inveniemus eum.

Forsitan spiritus rapuit illum in montibus Israel; forsitan inveniemus eum.

— — l. ult. Possimus.

Possimus.

p. 270. l. 7. Consilium malignum.

Malignum consilium.

— — l. 9. Liberavit te.

Liberavit.

p. 271. l. 4 a fine. Rosque perfudit me.

Rosaque perfudit me.

Fabr. ad h. l. Ita scripsit pro eo quod editum erat: rosaque perfudit me.

CAP. XVI.

p. 273. l. 14. Vivit Dominus.

Vidit Dominus.

Fabr. monet: Ita scripsit pro: vidit.

— — l. 7. Sed quid dicimus.

Sed quid diximus.

— — l. ult. Ut corpus ejus.

Et corpus ejus.

CAP. XVII.

b

XVIII PROLEGOMENA:

Textus Fabricii.

Textus Grynei.

CAP. XVII.

p. 275. l. 14. In sepulchris eorum.

In sepulchris eorum.

p. 276. l. 2. Tomos Chartæ.
Fabr. ad h. l. Inepte editum erat: Tomos terræ.

Tomos terræ.

CAP. XVIII.

p. 276. l. 2. Deus, mortuorum resurrectio.

Deus mortuorum, resurrectio.

Fabr. nota: Vitiose interpunctus erat in editis hic locus, sic: Deus mortuorum, resurrectio.

— — l. 9. Solis color.

Solis calor.

Fabr. nota: Ita scripsi, est in editis reperi calor.

p. 278. l. ult. Sedentes in tenebris.

In tenebris.

CAP. XIX.

p. 278. l. 9. Ad portas Paradisi.

Ad portas Paradisi.

p. 279. l. 3. Dei filius.

Dei filius Christus.

— — l. 10. Ex aqua.

Et ex aqua.

CAP. XX.

p. 279. l. 3. Apparo suscipere.

Apparo suscipere.

— — l. 4. Qvi gloriatur.

Qvi gloriatus est.

p. 280. l. 12. Omnipotens est.

Omnipotens.

CAP. XXI.

p. 233. l. 11. Ros, qui est a domino.

Rex, qui est a domino.

Fabr.

*Textus Fabricii.**Textus Grynei.*

Fabr. ad h. l. Editum erat:
rex, qui est a domino.

p. 283. l. 5 a fine. Quoniam
vincetus eris.

p. 284. l. 1. Qvis est rex
gloriæ?

CAP. XXII.

p. 285. l. 11. Adstricti te-
nentur.

p. 286. l. 5. In tetrīs usi-
bus.

*Fabr. ad h. l. Alii inte-
gris, uel in terris usi-
bus.*

CAP. XXIII.

p. 286. l. 1. Suscipientes.

— — l. ult. Tanta spolia
nobis.

p. 287. l. 7. Insultant.

*Fabr. ad h. l. Insultant
scripsi pro insultabant.*

p. 287. l. 8. Et deprecationi-
bus.

CAP. XXIV.

p. 289. l. 7. Domine Deus
clamavi!

p. 290. l. 3 a fine. Hallelu-
jah!

CAP. XXV.

p. 291. l. 8. Collocati estis

— — l. 9. Unus ex eis.

Quoniam jam vincetus eris.

Qvis est iste rex gloriæ?

Adstricti detinentur.

In terris usibus.

Suscipientes.

Nobis tanta spolia.

Insultabant.

Deprecationibus.

Domine Deus meus clama-
vi!

Deest.

Collati estis.

Unus eis.

b 2

p. 291.

Textus Fabricii.

p. 291. l. 2 a fine. In adventum Christi.

CAP. XXVI.

p. 292. l. 15. Hoc porta.

CAP. XXVII.

p. 294. l. 13. Annæ et Cai-phæ.

Fabr. ad h. l. monet, se hæc ex Versione Anglo-Saxonica correxisse.

p. 296. l. 17. Ad templum istud.

Fabr. hic adnotat, se ab editis recessisse, in quibus scriptum erat: Et templum.

p. 296. l. 6 a fine. Post passionem mortis, vivum se vidisse, et duos testes, quorum corpora Jesus a mortuis resuscitavit, vidimus.

Textus Grynæi.

In adventum Antichristi.

Hæc porta.

Rennæ et Cheyfa.

Et templum istud.

Post passionem mortis vivum se vidisse, et loquentem cum discipulis suis audivisse, et altitudinem coeli penetrantem vidisse, et duos testes, quorum corpora Jesus secum a mortuis resuscitavit, vidimus.

Quamquam ex allatis fatis credam esse manifestum, textum Fabricii non ad Grynæi Monum. orth. expressum, sed ex alia quadam editione depromptum; hanc tamen meam assertionem aliis et indu-

biis.

biis quidem, ut opinor, argumentis ultro probare allaborabo. In notis ad pag. 299. Tom. I. Cod. Apocr. Fabricius varios auctores, qui Pseudo-Epistolam Pilati ad Tiberium promulgaverint enumerans, hæc addit: "Vicissim minime differt Epistola Pilati in Orthodoxographis vulgata, ab ea, quæ a Sixto edita est, ut affirmat scriptor cætera accuratissimus et cui velut doctori meo in his litteris plurimum debeo, p. 9, appendice de Hæresiarchis." Si Fabricius ipsa Monumenta Orthodox. ante oculos habuisset, ei non opus fuisset ad Ittigii testimonium (hic enim auctor est libri de Hæresiarchis) recurrere; quin etiam hac inspectione errorem Ittigii, qui hic non accurate observavit, facile detexisset. Epistola enim Pilati, prouti apud Grynæum reperitur, ab editione Sixti Senensis valde discrepat. Quod ut pateat, hanc Epistolam ex Grynæi Monumentis Tom. II. p. 2. hic adscribam:

"Pontius Pilatus Cl. Tiberio Neroni Imp. S.

"Nuper contigit, ejus rei ipse testis esse possum,
 "Judæos sese ipsos posterioresque suos universos per
 "invidiam crudeli damnatione perdidisse. Cum enim
 "ex oraculorum promissis, majorum ipsorum auctori-
 "tate receptis, hoc expectarant, ut deus illorum per
 "virginem juvenulam mitteret, qui jure rex eorum
 "diceretur, hunc me præsentem misit in Judæam. Is,
 "quod omnibus notum est, cæcis visum restituebat,
 "lepro-

leprofos mundabat, resolutos nervis curabat. Viderunt quoque ipsum dæmonia abegisse, atque obfessos spiritibus immundis liberasse. Mortuos item ex sepulcris ipsis resuscitavit, obediebant ipsi ventorum turbines, siccis pedibus ipsum mare inambulabat. Fecit alia quoque permulta miracula, ut vulgo etiam inter Judæos et plebem Dei filius diceretur. Principes vero sacerdotum æmulatione et livore instincti adversabantur illi, captumque mihi illum tandem tradiderunt; ementitis sceleribus eum reum facientes, magum appellabant, atque legis eorum desertorem et contradictorem. Quibus persuasionibus seductus ipse, fidem querelis eorum adhibuit flagellatumque ipsis tradidi, ut pro arbitrio in eum animadverterent. Crucifixerunt igitur illum et sepulcro; quo conditus erat, custodes adhibuerunt, inter quos etiam ex militibus meis nonnulli erant, qui tertio die ipsum a mortuis resurgentem viderunt. Nequitia autem Judæorum magis hoc facto exarsit, numeraruntque magnam pecuniarum vim ipsis militibus, quatenus discipulis ipsius noctu corpus rapuisse prædicarent. Acceperunt hi quidem pecunias, nihilominus tamen publice ubique professi sunt atque testantur, se visiones angelorum vidisse, ac Jesum illum a mortuis vere resurrexisse. Hæc autem ideo scripsi, ne quis nugis ac mendaciis Judæorum, si de re gesta aliter loquantur, fidem adhibeat. Vale!"

Qvis-

Quisquis hanc Grynæi recensioem Epistolæ Pilati cum Fabriciana, p. 154 sq. editionis nostræ exhibita, atque ibi ex Sixto Senensi adnotatis variis lectionibus, quas ex Fabricio Tom. III. p. 469 sq. exscripsimus, contulerit, observet necesse est, unam ab altera quamplurimum dissonare; quæ utriusque textus discrepantia nullo modo Fabricium fugere potuisset, si Grynæum ipse perlustrasset. His accedit, quod Fabricius Tom. I. p. 213. in notula ad inscriptionem Epistolæ, quæ a Pilato ad Claudium imperatorem transmissa perhibetur, indicat Claudii nomine hic venire Tiberium, qui, quod ex Claudia gente patricia ortum traxisset, interdum Claudius appellaretur. Hæc adnotare sane superfedisset vir eruditus, si inscriptio hujus Epistolæ utut apud Grynæum reperitur, in qua Tiberius expresse nominatur, ei innotuisset. — Minuta hæc fortassis dixeris; sed cum ad efficiendum, quod proposuimus, plurimum valeant, silentio prætermittere nolumus.

§. 4.

Indoles recensiois Fabricianæ examinatur.

Plurimum sane dolendum, Fabricium, cum libros apocryphos N. T. in unum corpus colligeret, in textum tam vitiosum Evangelii Nicodemi incidisse, atque puriores fontes eum omnino latuisse. Medicam manum sæpius adhibuit vir eruditus, atque

que in hoc laborum genere apprime versatus; sed quamquam ingeniose et feliciter conjectura in depravationibus emendandis usus est; quamplurima tamen intacta relinquere coactus fuit. Licet hæc nostra editio quavis pagina sat multa referat exempla, quibus misera hujus recensionis conditio abunde comprobatur; non supervacuum tamen existimamus, univérse de indole hujus textus differere, atque exemplis in medium prolatis demonstrare, quanto hic, ut codd. latinis Corsini et Einsidlensi, ita quoque græco Parisiensi et Vaticano, inferior censendus sit.

Primo hoc monendum, hanc recensionem ubique abundare augmentis, quæ in nominatis latinis et græcis desiderantur, atque sequioribus seculis inserta fuisse nemo negaverit. Sic Cap. VI afferuntur verba paralytici a Christo sanati: *expectans sanitatem, quæ fiebat in adventu angeli, qui turbabat aquam secundum tempus. Et qui prior descendisset in aquam; post commotionem aquæ, sanus fiebat ab omni infirmitate.* Hæc verba, ex Joh. V. 3, 4 desumpta, atque fide optimorum codd. tamquam dubia reputanda, non adsunt in græco Parisiensi neque in latinis Corsini et Einsidlensi. Porro Capp. VII et VIII afferuntur multa, in nominatis fontibus non obvia. Integrum quoque Cap. XXVIII, assummentum sane recentioris ævi, illi non agnoscunt. Alia minora, quæ deinceps, cum de indole et proprietatibus

tibus

tibus Codd. Corfini et Einsidlensis differemus, fufius exponetur, hic non attingimus.

Sed ut in textu amplificando operam navavit librarius, ita fæpius peccavit omitendo, ubi ὁμοιοτελευτὰ obveniunt. Sic Cap. II. pag. 18. contextus omni privatur fenfu, omiffione commatum, quæ post verba: *nos non dicimus eum effe natum de fornicatione*, apud græcum et cæteros latinos reperies. Cap. XII. p. 70. lin. 4. post *præfentari Jofeph*, defiderantur hæc: *Et adportantes clavem; fignato autem oflio, non invenerunt Jofeph.* Et fic alibi.

Hæc autem levia reputanda funt, fi illa confideraveris vitia, quibus negligentiam non modo, fed et infcitiam luculenter prodidit. Cap. I. p. 14. legitur: *Adfpicientes autem feniores Judæorum viros duodecim fortiffimos potentesque fenos*, folemni errore, pro: *accipientes autem viros duodecim, fortiffimos, potentes, fenos et fenos.* Et porro eodem capite: *Quia fi non fic ferant figna*, pro: *quia fi flectantur figna.* Cap. II. p. 16. *Matrona ipfius Pilati procul pofita*, pro: *Matrona ipfius Pilati, nomine Procula.* Cap. XX. Princeps inferorum, de Lazaro, Chrifti virtute, potestate τοῦ αἰῶνος crepto, queftus, fic verba facit: *per omnem malignitatem et fcleritatem falvus exivit a nobis*, ubi rectius Codd. Corfini et Einsidl. ita: *Ut aquila per omnem agilitatem et celeritatem falvit exiens a nobis.* Et in Epilogo,

XXVI PROLEGOMENA.

logo, ubi invenies: *Consultatoriae revelationis pro:
in consulatu Rufini et Leonis.* Plura afferre super-
fedeo, cum hæc ad codicis indolem demonstrandam
sufficere opiner; atque infra, ubi de Codd. Corsini
et Einsidl. indole tractetur, hæc fusius exponentur.

§. 5.

*Descriptionem codicis Corsini ejusque indolem
exponit.*

Romæ, in bibliotheca Principis Corsini, sub
No. 1146, asservatur codex chartaceus, seculi, quan-
tum ex litterarum forma et vocum compendiis col-
ligitur, XIV, foliorum 210, quem vir doctissimus
Engelbreth, cum Romæ commoraretur, cum textu
Fabriciano accurate contulit, atque observata amice
mecum communicavit.

Hunc codicem, licet sequioribus seculis scrip-
tum, esse apographum codicis antiquioris melioris
notæ, ex ejus indole facile dignoscitur. Quantum
recensionem Fabricianam anteferendus sit, quælibet pa-
gina nostræ editionis commonstrat; sed et Einsid-
lensi, cui alias abunde similis reperitur, præstantiorem
esse contenderim. De consensu cum græcis et Pari-
sensi et Pal. Vaticano, infra, cum ad descriptionem
horum Codd. venerimus, pluribus dicetur.

Quæ hunc nostrum a Fabricii textu discernunt,
ad sequentia referri possunt:

I. Versio

1. Versio Cod. Corsini est brevior. Sic, ut addita-
 menta Capp. VI. VII. VIII. XI. apud Fabricium
 obvia, et integrum Caput XXVIII. plane omit-
 tantur. Hæc brevitatis quoque cernitur in senten-
 tiis et periodis, ubi hic Fabriciana recensione
 pressior, græcis ut plurimum sese adjungit.

2. Textu Fabricii longe correctior, ita ut librarium
 non solum peritum, sed attentum quoque fuisse
 omnia evincunt; quin etiam hoc nomine Codici
 Einsidlensi anteposendum non dubitaverim. Quod
 nostrum judicium ut exemplis firmetur, nonnulla
 hic adponimus.

Cap. I. p. 14. *Incurvaverunt ex se signa Corsini,*
 ubi Fabricius et Einsidl. modo: *curvaverunt se signa.*

Cap. II. p. 18. *Dicunt quidam de his adstantibus*
ex Judæis benigne de Jesu. Corsini. Hic Fabricius
 et Einsidl. *Dicunt quidam de adstantibus benigne ex*
Judæis.

Cap. III. p. 26. *Intende veritatem descendisse in*
terram Corsi. ubi Fabr. *intende veritatem esse in ter-*
ra; et Einsidl. *intende veritatem dicentis in terra.*

Cap. VIII. p. 52. Codex Corsini missionem Chri-
 sti a Pilato ad Herodem, quæ in textu Fabricii et
 Einsidl. mire confunditur, recte proponit.

Cap. XI. p. 62. Cod. Corsini habet: *voluntati-*
bus, ubi Einsidl. male: *voluptatibus.*

Cap.

XXVIII PROLEGOMENA.

Cap. XII. p. 66. *Non bene egistis versus justum, et non recogitastis, quanta benevolentia erga vos operatus sit, sed eum crucifixistis et lacerastis eum* Cod. Corsini. *Non bene egistis adversus justum, et non recogitastis ne eum crucifigeretis, sed et lanceastis eum* Cod. Einsidl. *Ego bene egi circa istum, vos enim non bene egistis adversus justum, ut eum crucifigeretis, sed aceto potastis illum, et spinis eum coronastis, et flagellis lacerastis eum, et sanguinem ejus imprecati estis* Fabric.

Cap. XII. p. 70. Post verba textus Fabricii: *presentari Joseph*, adduntur in codice Corsini frequentia, ad sensum recte constituendum necessaria: *et adportantes clavem; signato autem ostio, non invenerunt Joseph.* Hæc desunt quoque in Cod. Einsidl.

Cap. XX. p. 116. *Lanceam exacui ad percussio- nem ejus.* Sic Cod. Corsini, ubi Fabricius: *Lanceam exacui ad passionem ejus.* Et Einsidl. *Lanceam exacui ad persecutionem ejus.*

Cap. XX. p. 120. *In crudelitate carceris* Cod. Corsini. Ubi Fabr. *sub incredulitate carceris*, et Einsidl. *in incredulitate carceris.*

Cap. XXIII. p. 132. *Qui a principio usque nunc fuerunt desperati salutem, nunc invenerunt vitam: nullus eorum hic jam solito mugitu auditur, nec ullus eorum personat gemitus* Cod. Cors. *Quia qui a prin-*
cipio

cipio usque nunc, fuerunt desperati salutem et vitam, modo nullus eorum huic (lege hic) jam solito mugitus auditur, nec ullus eorum personat gemitus Einsidl. Quod a principio usque nunc fuerunt desperati salute et vita: modo nullus eorum personat gemitus Fabr.

Cap. XXIII. p. 134. *O princeps Satan! possessor olim infernorum Cod. Corsini. O princeps Satan! possessor clavium inferorum Einsidl. O princeps Satan! possessio infernorum Fabr.* An lectio Codicis Corsini seu Einsidlensis hoc loco potior habenda sit, merito ambigitur. Equidem prætulerim *olim*, ut in Codice Corsini legimus, atque lectionem Codicis Einsidlensis *clavium* exinde ortam autumo, quod in exemplari, ex quo librarius suum descripserit *απογραφον*, litteræ minus distinctæ reperirentur. Quis non viderit, *olim*, litteris detritis et dimidiatis, a librario festinanter inspicienti, facile accipi posse pro abbreviatura *clim* seu *clm*; quam lectionem, quod sensui non repugnaret, textui inseruit.

Cap. XXIV. pag. 136. Verba textus Fabricii: *Tunc statim omnes sancti Dei sub manu altissimi Dei adunati sunt. Tenens autem Dominus Jesus manum Adæ, dixit ad eum: pax tibi cum omnibus filiis tuis iustis meis! Adam vero genibus Domini Jesu Christi advolutus, lacrymabiliter deprecatus est eum obsecratione humili.* Desunt omnino in Codice Corsini.

§. 6.

Codex latinus Mss. monasterii Einsidlensis describitur.

Notitia hujus codicis debetur cl. Hefs, qui in Bibliothek der heiligen Geschichte, Tom. I. p. 435-483. cum non modo descripsit, sed et accuratam cum Fabricii recensione comparationem instituit et protulit. Hic codex, qui in monasterio Einsidlensi, Helvetiis, reconditus reperitur, in hac editione adhibitus, citatur Einsidlensis denominatione. Indolem et habitum si spectes, textui Fabriciano longe anteponendus, Codici Corsini apprime similis, græcis Parisiensi et Vaticano, ut plurimum sese adjungit. Augmenta textus Fabricii Capp. VI, VII, VIII, XI, quæ, ut antea monuimus, Codex Corsini respuit, in nostro, una cum integro Cap. XXVIII desiderantur. Cæterum librarium non æque sollemtem fuisse ac eum, cui Cod. Corsini debemus, exempla supra in descriptione hujus codicis allata, hic non inutiliter repetenda, satis superque demonstrant. Neque tamen negaverim, Codicem Einsidl. interdum Corsiniano præferendum, quod cum ad Codicem Parisiensem ventum erit, pluribus dicetur.

§. 7.

Codicis græci Parisiensis 770 descriptio.

Codex græcus, cujus textus, hucusque ineditus, hoc volumine exhibetur, antea Colbertinus 2493,
in

in catalogo typis expresso No. 770 signatus, nunc Parisiis in bibliotheca magna gentis franco-gallicae asservatur. Membranaceus est, in forma quarta, atque, quantum ex litterarum ductu et tota libri conditione judicare liceat, sequioribus seculis exaratus. Præter Evangelium Nicodemi, varia scripta apocrypha complectitur, inter alia *αναφοραν* Pilati, quam Fabricius Tom. III codicis apocr. inferuit p. 456 sq.

Apographum, quo in hac editione usi sumus, ex ipso codice exscripsit vir doctissimus Birgerus Thorlacius, atque nobis amice obtulit.

Nulla mihi est dubitatio hunc codicem esse eundem, de quo memorat Fabricius Tom. I Cod. Apocr. p. 237 et 239, ubi ad citata du Cange in Glossario mediæ et infimæ græcitatibus provocat. Hoc Glossarium evolventi et intentius examinanti contigit tria observare loca, ubi Cangius ad hunc librum Mss. respexerit, quæ hic adponere non inutile existimamus. Sub voce *κουρσωρ* p. 741, inter alia testimonia de hujus vocis significatione, affertur liber Mss. S. Johannis Theologi Commentarius Apocryphus de J. C. *προκαλεσαµενος δε ο Πιλατος τινας κουρσωρα*. Voce *πρεσποκων* p. 1225, 1226 Acta Pilati Apocrypha Mss. *ιδοντες δε οι ιουδαιοι ο εποικισεν ο κουρσωρ, κατετραξαν τω Πιλατω, λεγοντες: διατι (adde υπο) πρεσποκωνα αυτον ουκ εκαλεσας ελθειν, αλλ' υπο κουρσωρα;* Et p. 1259. voce *προτομη* ex S. Johanni

nis Th. Comm. apocrypho de J. C. afferuntur frequentia: *εισελθοντων σιγνοφορων, κατεχοντων τα σιγνα, εκαμφθησαν αι προτομαι των σιγνων, και εκυνησαν (lege προσεκυνησαν) τω Ιησου.* Et infra: *ου θαυμαζετε πως εκαμφθησαν αι προτομαι των σιγνων, και προσεκυνησαν τω Ιησου.* Hæc, cum iisdem plane verbis in codice nostro Parisiensi (vide pagg. 7, 9, 11, 13.) adfunt, ex eo quoque hausta esse non dubitaverim; nisi forte exinde, quod Cangius modo sub voce *πρεσποκων* Acta Pilati excitaverit, atque sub vocibus *κουρσωρ* et *προτομη* ad Commentarium Johannis de vita J. C. provocaverit, colligere velis, duo exemplaria ejusdem libri apocryphi, diverso titulo inscripta, ei ad manus fuisse; quod speciem aliquam veri induit, si observetur differentia lectionum *τον κουρσωρα* et *τινα κουρσωρα*; et quod vocula *αι αυται* in parisino obviæ, apud Cangium desiderentur.

Codex hic negligenter admodum scriptus, quin immo ejusmodi mendis repletus cernitur, ut vix credere liceat, librarium græcæ lingvæ gnarum fuisse. Contra regulas grammaticas non raro peccat; vitia ex permutatione vocalium pronuntiatione similium, crebro occurrunt: sic, ut res exemplis pateat, scripsit *οψασθαι* pro *οψασθε*; *χαμε* pro *χαμαι*; *υμεις* pro *ημεις*; *κεσσαρος* pro *καισαρος*; *ιωδος* pro *ειωδωσ*; *περιλεπτος* loco *περιλυπος*; ut innumera alia

trans-

transeam. Sed hæc minora censentur; si cum integris membris, seu periodis misere tractatis componentur, ita ut interdum Oedipo opus esset, sensum aptum indagare: ex quo genere unum modo exemplum proferam. Pag. 5 Ed. nostræ comma: *ἤτις ἐστὶ ἢ καὶ πεμπτῆ μαρτυριῶν*, a librario ita exprimitur: *ἤτις ἐστὶ ἢ καὶ πεμπτῆ μαρτυριῶν*. Ingenuè fateor, nisi hic subvenisset textus latinorum codicum, ad cuius fidem hæc in melius correxi, plane me latuisse, quid hic sibi voluisset auctor. In tanta librarii imperitia omissiones, ob *ὀμοιοτελευτά*, ut vocantur, aliquoties occurrere, nemo mirabitur. Nonnulla hujus generis vitia in notulis textui subjunctis indicavimus, ne omnia enumerando lectores tædio afficeremus: quædam, iterata textus-recognitione observata, deinceps afferuntur.

In prooemio Evangelii, Ananias quidam, *προτεκτορ* *), se hunc librum, regnante Theodosio imperatore, ex hebraica lingua in græcum sermonem convertisse narrat. Quisquis ille Ananias fuerit, non magni interest inquirere: hoc modo monere non alienum duco, dictionem græcam libri, quæ ab antiqua attica puritate et elegantia plurimum absonat, Theodosii ævo apprime congruere.

Recte

*) De hac dignitate, seu officio, vide du Cangii observata in Glossario mediæ et infimæ latinitatis, sub voce.

XXXIV PROLEGOMENA.

Recte enim, ut mea quidem fert opinio, du Cange in præfatione ad Glossarium med. et infimæ græcitat-
tis, pag. v, græcam linguam, ex quo tempore im-
perii Romani sedem Byzantii fixit Constantinus M.
a pristina puritate descivisse, atque indies magis de-
pravatam fuisse, contendit.

Quod ad versionis indolem attinet, non diffi-
cile est observatu, eam singularem quamdam *ειδος*
Evangelii Nic., ut latinorum Codd. Corfini et Einsidl.
ita quoque Fabriciana recensione antiquiorem exhi-
bere. Quibus a latinis discrepat, ad sequentia re-
ferri possunt:

1. Finitur Capite XVIII.
2. Instructus est proœmio copiosiore.
3. Textum sequitur pressiore atque in multis pro-
batiorem.

In numerum lectionum peculiarium, ubi latinis
versionibus antistare videtur græcus, veniunt sequen-
tes, ex pluribus selectæ.

Cap. I. p. 7. lin. 12. Pilati ad Judæos, Chri-
stum accusantes, adlocutio ita habetur: *τουτο ουκ
εστι εν πνευματι ακαθαρτω, αλλ εν θεω Ασκληπιω.*
Auctor libri acute satis observat, Pilatum ut homi-
nem ethnicum, cum Christi sanationes mirabiles vir-
tute divina patratas fuisse affirmet, has ope Æscula-
pii effectas censere. Latini omnes nomen Æsculapii
non referunt.

Eadem

Eadem pagina, lin. 16. græcus ita: ὁ Πιλατος λέγει αυτοῖς· εἰπατε μοι, ὅτι πῶς δυναμαὶ ἐγὼ ἡγεμῶν ὢν, βασιλεὺς ἐξετασάι; Non male auctor libri hanc ironiam Pilato tribuit, utpote cum iis, quæ Evangelistæ in historia passionis J. C. de hoc iudice referunt, optime consonam. In latinis hæc Pilati verba desunt.

Cap. III. p. 23. lin. 2. *Μαρτυρεῖ εἰχὼ τοῦ ἡλίου.* Formula jurandi per solem, usitatior illa, quæ terram testem provocant, licet hanc quoque interdum antiquis usu venisse monstret Fabricius Cod. Apocr. Tom. III. p. 469. Latini, Fabriciana et Corsini, vitio graphico legunt: *solum.* Lectionem ἡλίον testimonio versionis franco-gallicæ comprobari observat cl. Brunn in Disq. de Ev. Nic. p. 25.

Cap. III. p. 26. Post verba: *τί ἐστὶν ἀληθεῖα;* in latinis plura adduntur, quæ Christus ad hanc Pilati quæstionem respondit. Recte hæc in græco desunt, nam ex Evangelistis constat, Pilatum, quæstionem prolata, subito prætorio exivisse.

Cap. IX. p. 49. lin. 1, 2. Verba Pilati sic referuntur: *ὡς ἀκουῶ, ὁ θεὸς ὑμῶν κ. τ. λ.* Græcus hic recte personam servat pagani, qui, quæ de beneficiis populo Israelitico a Deo collatis profert, auditione modo acceperat. In latinis verba: *ὡς ἀκουῶ,* non inveniuntur.

Cap. IX. p. 53. lin. 10. Το εθνος το σου κατ-
 επεξαν σε ως βασιλευα, και δια τουτο αφυαμην;
 πρωτον φραγελλουσθαι δια των δεσμων των ασεβων
 βασιλευων. Ex his, si quid recte video, optime cor-
 riguntur latini, qvi varie haec exprimunt, sed ita,
 ut sensum aptum ex verbis illorum elicere neqveas.
 Apud Fabricium ita: *Genus tuum comprobavit te ut
 regem, propter quod ego Herodes praecipio flagella-
 ri te secundum statuta priorum principum.* In co-
 dice Corfini sequenti modo: *Genus tuum atque gens
 tua reprobavit te regem, propterea praecipio pri-
 mum te flagellari secundum statuta principum.* Apud
 Einsidl. sic: *Gens tua reprobavit te ut regem, prop-
 terea praecipio te primum flagellari secundum statuta
 priorum principum.* Equidem non dubitaverim,
 lectionem Fabricii et Einsidl. *priorum principum,*
 esse sphalma graphicum, pro *impiorum principum,*
 atque auctorem nostrum statuere, flagellationem Chri-
 sti a Pilato ideo jussam, quod solitum Romanis fuerit,
 hoc supplicii genere reges seditiosos punire. Utrum
 hoc moribus Romanorum respondeat an minus, alii
 me doctiores decernant.

Cap. IX. p. 56. lin. 6 sq. Verba: *accipiens au-
 tem Longinus miles lanceam, aperuit latus ejus et
 continuo exiit sanguis et aqua,* in latinis versioni-
 bus obvia, in graeco desunt.

His propositis ad exempla pergamus, quibus efficitur, Græcum nostrum cum codd. Corf. et Einsidl. leni sæpe congruere.

Cap. I. p. 15. lin. 12. *ὅτι εὖν καμφθῶσι τὰ σιγνὰ.* *Quia si flectantur signa* Corf. et Einsidl. *Quia si non sic ferant signa* Fabr.

Cap. IV. p. 29. lin. 11. *κατὰ καισαρος εὖν τις βλασφημία.* *Si quis Cæsarem blasphemavit* Corf. *Super Cæsarem, si quis blasphemaverit* Einsidl. *Per salutem cæsaris, si quis blasphemaverit* Fabr.

Cap. VI. p. 37. 38. Verba textus Fabriciani: *expectans sanitatem, quæ fiebat in adventu angeli, qui turbabat aquam secundum tempus. Et qui prior descendisset in aquam, post commotionem aquæ, sanus fiebat ab omni infirmitate,* in Græco non adfunt, neque in Corf. et Einsidl. reperiuntur.

Cap. VII. Additamentum textus Fabricii: *Et quidam Judæus post alia dixit: vidi Jesum vocari ad nuptias . . . usque ad finem capituli.* Sic et initium capituli VIII. a verbis: *post hæc quidam nomine centurio dixit . . . usque ad: et sanatus est filius meus ex illa hora:* non habet Græcus, assentientibus Corf. et Einsidl.

Cap. IX. p. 47. *αὐτοὶ ὄψονταί.* *Ipsi videant* Corf. et Einsidl. *Ipsi videant, qui seditionem commovent* Fabric.

Cap. IX.

XXXVIII PROLEGOMENA.

Cap. IX. p. 49. lin. 6. και νομον εδωκεν υμιν. *Et legem dedit nobis Corf. et Einsidl. Et legem de coelo vobis dedit Fabric.*

Pag. 49. lin. 8 sq. και εξητησατε μοσχον χονευτον, και παροξυνατε τον θεον υμων. Και εξητησεν αποκτειναι υμας, και ελιτανευσεν Μωσης υπερ υμων, και ουκ εθανατωδητε. *Et quævisistis vobis vitulum, fusilem deum, et exacerbastis deum vestrum et voluit vos occidere. Et deprecatus est Moses pro vobis, ut non moreremini; quem postmodum lapidari voluistis.* Sic Corf. In Einsidl. autem omittuntur, sed male. Apud Fabricium ita; *Et quævisistis vobis vitulum facere conflatilem, et adorastis et immolastis, et dixistis: isti sunt dii Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Et voluit Deus vester disperdere vos; et deprecatus est Moses pro vobis, ut non moreremini, et audivit Deus vester eum, et transtulit peccatum vestrum. Deinde exacerbati voluistis occidere prophetas vestros Moysen et Aaron, quando fugerunt in tabernaculum: et semper contra Deum et ejus prophetas murmurastis,*

Cap. XI. p. 58. *Et petrae scissæ sunt, et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum, qui dormierunt, surrexerunt.* Hæc Fabriciani textus verba, neque in Græco nec in Codd. Corfini et Einsidl. reperiuntur.

Cap.

Cap. XI. p. 60. οὐ θεωρεῖσθε τὰ γενομένα; *Vidistis, quæ facta sunt?* Corf. et Einsidl. *Vidistis signa, quæ facta sunt in sole et cætera omnia, quæ facta sunt, dum Jesus moriebatur?* Fabricius.

Ante vero, quam hunc codicem mittamus, in conjecturam cl. Brunn, libro sæpius citato, §. 7 propositam, speciosam sane et examine dignissimam, penitus inquiramus. Opinatur nempe vir doctus, auctorem hujus Apocryphi, Evangelia IV canonica, non talia, qualia nunc sunt, cognovisse. Fontes quidem, ex quibus historiam passionis J. C. hauserit noster, Evangeliiis valde similes fuisse; sed in multis ab iis recessisse, alibi breviores, alibi ampliores existisse. Hanc conjecturam variis argumentis demonstrare conatur; sed non ad liquidum perduxit, quod eo magis excusandum, cum præter textum Fabricii et versionem franco-gallicam, nulla habuerit adminicula, ad quæstionem solvendam apprime necessaria. Hæc cum nobis suppetant, nostri esse negotii duximus, ope præsertim textus græci, huic quæstioni lucem affundere. Non alienum igitur existimo, pericopas historiæ Jesu Christi, prout in Evangelio Nicodemi obveniunt, cum ipsis Evangelistarum verbis ante oculos lectorum ponere, quod hac comparatione, utriusque textus vel consonantia vel diversitas, facilius dijudicari poterit.

Evang.

Evang. Nicod. mi.

Cap. IX. p. 49.

Και παλιw ὁ Πιλατος προσκαλεσαμενος ἀπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων, λεγει· οἰδατε ὅτι συνηθεια ὑμῶν ἐσιν, κατὰ ἑσθητην τῶν ἀζυμῶν, ἕνα ἀπολυεῖν ὑμῖν δεσμιον. Ἐχῶ ἕνα καταδικῶν δεσμιον ἐν τῷ δεσμοτηρεῖω, Φοκεον, λεγομενον Βαραββαν, και τουτον ἐσηκοτον κατὰ προσωπον ὑμῶν τον Ἰησουν τον ἰσον, αὐτε μιαν αἰτιαν εὗρισκω ἐν αὐτῷ· τινα θελετε ἀπολυσῶ ὑμῖν; Οἱ δὲ κραζουσιν, Βαραββαν. Και λεγει αυτοις Πιλατος· τι οὖν ποιησω Ἰησουν τον λεγομενον Χριστον; λεγουσιν σαυρωθητω.

Cap. XIII.

Και ἀνηγγειλαν τοις ἀρχιερευσιν και τοις ἀρχισυναγωγοις και λευιταις (sc. τινες τῆς κουσαδίας), λεγουσιν το ποις τα γεγωγοτα. Ἐγενετο σεισμος
μεγας

Evang. Matthai.

Cap. XXII. v. 15-17.

Κατὰ δὲ την ἑσθητην εἰωθει ὁ ἡγεμων ἀπολυεῖν ἕνα τῷ σκληρῷ δεσμιον, ὃν ἠθελον. Ἐιχον δὲ ταυτε δεσμιον ἐπισημον λεγομενον Βαραββαν. Συνηγεμενων οὖν αὐτῶν, εἰπεν αυτοις ὁ Πιλατος· τινα θελετε ἀπολυσῶ ὑμῖν, Βαραββαν, ἢ Ἰησουν τον λεγομενον Χριστον; (v. 23.) οἱ δὲ εἶπον Βαραββαν. Λεγει αυτοις ὁ Πιλατος· τι οὖν ποιησω Ἰησουν τον λεγομενον Χριστον; Λεγουσιν αὐτῷ παντες· σαυρωθητω.

Cap. XXVIII. v. 2-7.

Και ἰδοὺ, σεισμος ἐγενετο

Evang. Nicod.

μεγας ἡμῶν τηρουντων, και ιδωμεν πως αγγελος κατεβη εξ ουρανου, και απεκυλισεν τον λιθον απο της θυρας του μνημειου, και εκαθητω επανω αυτου. Ην δε ἡ ἰδεα αυτου ὡς ασραπη, και το ενδυμα αυτου λευκον ὡς χιων. Απο δε του φοβου αυτου γενομεθα ὡσει νεκροι. Και ηκουσαμεν του αγγελου λεγοντος ταις γυναιξιν, αιτινες παρεμειναν το σωμα του Ιησου, και ελεγεν· μη φοβεισθε υμεις, οἰδα γαρ, οτι Ιησουν ζητετε τον εσθραωμενον· ουκ εσιν ὡδε, ηγερθη γαρ ὡς ειπεν· δευτε, ιδετε τον τοπον, ὁπου εκειτο ὁ κυριος. Και ταχυ πορευθεισαι, ειπατε ταις μαθηταις αυτου, οτι ηγερθη απο των νεκρων, και ιδου προαγει υμας εις την Γαλιλαιαν·

ἐκει

Evang. Matthæi.

νετο μεγας, αγγελος γαρ κυριου καταβας εξ ουρανου, πρσβελθων απεκυλισε τον λιθον απο της θυρας, και εκαθητω επανω αυτου. Ην δε ἰδεα αυτου ὡς ασραπη, και το ενδυμα αυτου λευκον ὡσει χιων, απο δε του φοβου αυτου σσεισθησαν οἱ τηρουντες, και εγενετο ὡσει νεκροί. Αποκριθεις δε ὁ αγγελος, ειπε ταις γυναιξι· μη φοβεισθε υμεις, οἰδα γαρ οτι Ιησουν τον εσθραωμενον ζητετε. Ουκ εσιν ὡδε· ηγερθη γαρ, καθως ειπε· δευτε, ιδετε τον τοπον ὁπου εκειτο ὁ κυριος. Και ταχυ πορευθεισαι, ειπατε τοις μαθηταις αυτου, οτι ηγερθη απο των νεκρων, και ιδου προαγει υμας εις την Γαλιλαιαν·

λαϊαν·

Evang. Nicod.

ἔκει αὐτὸν οὐφείθε, κα-
θὼς εἶπεν ὑμῖν.

Cap. XIII. p. 75.

Καὶ συμβουλίον ποιή-
σαντες εἰς αὐτοὺς, κατε-
βαλλόντο α) ἀργυρίον ἰ-
κανόν, καὶ ἔδωκαν τοῖς
φρατῖαις (λεγοντες)
εἶπατε· ὅτι οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἐ-
κλήψαν αὐτὸν, ἡμῶν κοι-
μώμενων. Καὶ εἰάν ακου-
σθῆτο b) ὑπο τοῦ ἡγεμο-
νος, ἡμεῖς πείσομεν αὐ-
τὸν, καὶ ὑμᾶς ἀμεριμνοὺς
ποιήσωμεν. Οἱ δὲ λαβόν-
τες τὰ ἀργυρία, ἐποίη-
σαν κατὰ ἐδίδαχθῆσαν.
Καὶ διηφθίμισθῆ ὁ λόγος
οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις με-
χρι τῆς σημερον.

Cap. XIV.

a) ἀργυρίον ἰκανόν] Sic quoque habent D. Syrus. Vulg.
Itala.

b) ὑπο] Ita B. D. 59.

Evang. Matthæi.

λαϊαν· ἐκεῖ αὐτὸν οὐφεί-
θε· ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν.

Cap. XXVIII. v. 12-15.

Καὶ συναχθέντες (οἱ ἀρ-
χιερεῖς) μετὰ τῶν πρεσ-
βυτέρων, συμβουλίον τὰ
λαίβοντες, ἀργυρία ἰκα-
να ἔδωκαν τοῖς φρατῖα-
ταις, λεγοντες· εἶπατε,
ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
νυκτὸς ἐλθόντες ἐκλεψάν
αὐτὸν ἡμῶν κοιμώμενων.
Καὶ εἰάν ακουσθῆ τούτο
ἐπὶ τοῦ ἡγεμονος, ἡμεῖς
πείσομεν αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς
ἀμεριμνοὺς ποιήσομεν. Οἱ
δὲ λαίβοντες τὰ ἀργυρία,
ἐποίησαν ὡς ἐδίδαχθῆσαν.
Καὶ διηφθίμισθῆ ὁ λόγος
οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις με-
χρι τῆς σημερον.

Cap. XVI.

Evang. Nicod.

Cap. XIV.

Και ελεγεν Ιε. ὁ Ἰη-
σους, τοῖς μαθηταῖς αυ-
του· παρευθεντες εἰς τον
κοσμον ἅπαντα, κηρυ-
ζατε πᾶσιν τῇ κτίσει·
ὅτι ὁ πισευσας και βαπ-
τισθεῖς, σωθησεται, ὁ
δὲ ἀπισησας, κατακρι-
θησεται. Σημεια δὲ τοῖς
πισευσασιν ακολουθησει
ταυτα· ἐν τῷ ὀνοματι
μου δαιμονια εκβαλλου-
σιν, γλωσσαις λαλησω-
σιν καιναις, ε) και ἐν
ταις χερσιν αυτων οφεις
αρουσιν, ἢ ἂν θανασι-
μον τι πιωσιν, ου μη αυ-
τους βλαψει· ἐπι αρ-
ρωσους τας χειρας ἐπι-
θησουσιν, και καλως ἴξ-
ουσιν.

Cap. XVI.

Evang. Marci.

Cap. XVI. v. 15-18.

Και ειπεν αυτοις· πο-
ρευθεντες εἰς τον κοσμον
ἅπαντα, κηρυζατε το
ευαγγελιον πᾶσιν τῇ κτί-
σει. Ὁ πισευσας και
βαπτισθεῖς, σωθησεται·
ὁ δὲ ἀπισησας, κατα-
κριθησεται. Σημεια δὲ
τοῖς πισευσασιν ταυτα
παρακολουθησει· ἐν τῷ
ὀνοματι μου δαιμονια εκ-
βαλουσι· γλωσσαις λα-
λησουσιν καιναις. Οφεις
αρουσι· ἢ ἂν θανασιμον
τι πιωσιν ου μη αυτους
βλαψει· ἐπι αρρωσους
χειρας ἐπιθησουσι, και
καλως ἴξουσιν.

Cap. II.

ε) και ἐν ταις χερσιν αυτων οφεις αρουσιν] Eandem lec-
tionem habent Codd. C. 1. 33. Syra posterior.

Evang. Nicod.

Cap. XVI. p. 95.

Και ὅτε ελαβεν αὐτον ὁ μέγας διδασκαλὸς Συμεὼν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτου, καὶ εἶπεν· νυν ἀπολυεὶς τὸν δούλον σου, δεσποτα, κατὰ τὸ ῥήμα σου, ἐν εἰρήνῃ. Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ μου τὸ σωτηριὸν σου, ὃ ἤτοιμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν. Φῶς εἰς ἀποκαλύψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ. Καὶ εὐλογήσεν αὐτοὺς Συμεὼν, καὶ εἶπεν πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτου· ἰδοὺ, οὗτος κεῖται εἰς πλάσιν καὶ ἀνασασὶν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἐστὶ σημεῖον ἀντιλεγόμενον· (καὶ σου δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διέλευσεταὶ ῥομφαία,) ὅπως ἀν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.

Cap. X.

Evang. Luca.

Cap. II. v. 28-35.

Καὶ αὐτὸς ἐδεξάτο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτου, καὶ εὐλόγησε τὸν θεόν, καὶ εἶπε· νυν ἀπολυεὶς τὸν δούλον σου, δεσποτα, κατὰ τὸ ῥήμα σου, ἐν εἰρήνῃ· ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ μου τὸ σωτηριὸν σου, ὃ ἤτοιμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν· Φῶς εἰς ἀποκαλύψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ. Καὶ ἦν Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτου θάυμαζόντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτου. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν, καὶ εἶπε πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτου· ἰδοὺ, οὗτος κεῖται εἰς πλάσιν καὶ ἀνασασὶν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον (καὶ σου δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διέλευσεταὶ ῥομφαία) ὅπως ἀν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.

Cap.

Evang. Nicod.

Cap. X.

Και ευδus εξηγαγον τον Ιησουν απο του πραιτωριου, αμα των δυο κακουργων, και d) ηλθον επι τον τοπον, εξεδυσαν οι στρατιωται τον Ιησουν τα ιματια αυτου, και περιεζωσαν αυταν λεντια, και σεφανον εξ ακανθων περιεδηκαν αυτου την κεφαλην. Και εσαυρασαν αυτον, αμα δε και τους δυο κακουργους εκρεμασαν συν αυτω. Ο δε Ιησους ελεγεν· αφες αυτοις, ου γαρ υδασιw τι ποιουσιw. Και διεμερισαντο τα ιματια αυτου οι στρατιωται· και σηκει ο λαος θεωρων. Και εξεμυκτηριζον αυτον οι αρχιερεις και οι πρεσβυτεροι του λαου, λεγοντες· αλλους εσωσεν, και εαυτον

Evang. Luca.

Cap. XXIII. v. 33-53.

Και οτε απηλθον επι τον τοπον τον καλουμενον κρανιον, εκει εσαυρασαν αυτον και τους κακουργους· ον μεν εκ δεξιων, ον δε εξ αριστερων. Ο δε Ιησους ελεγεν· πατερ, αφες αυτοις· ου γαρ υδασιw τι ποιουσιw. διαμεριζομενοι δε τα ιματια αυτου, εβαλον κληρον. Και ειπηκει ο λαος θεωρων. Εξεμυκτηριζον δε και οι αρχοντες συν αυτοις, λεγοντες· αλλους εσωσε, σωσατω εαυτον, ει

ουτος

*) ηλθον] Sic quoque BC. D. L. Q. 33. 69. 124. 157.
Syr. Copt. (Syr. post. in m.) Vulg. It.

Evang. Nicod.

τον ου δυναται σωσαι. Ει υιος Θεου ει, καταβατω κιν απο του τρουρου, και πιψευσαμεν εις αυτον. Ενεπαιζον δε αυτω και οι ξρατιωται, προσερχομενοι, και οξος μετα χωλης προσφεροντες αυτα, και ελεγον· ει συ ει ο Χριστος, ο βασιλευς των Ιουδαιων, σωσον σεαυτον. Εκελευσε δε ο Πιλατος μετα την αποφασιν, και τιτλον επιγραφηναι, την αιτιαν αυτου γραμματιν ελληνικοις. Εις δε τις των κρεματισθεντων καικουργων νοματι Γεσας, εφη προς τον Ιησουν· ει συ ει ο Χριστος, σωσον σεαυτον και ημας. Αποκριθεις δε ο ετερος Δημας, επιτιμησεν αυτον λεγων· ουδεν φοβη συ τον Θεον, οτι εν τω αυτω κριματι ει; Και μεν δικαιως, αξια γαρ ων επρα-

Evang. Luca.

ουτος εστιν ο Χριστος, ο του Θεου εκλεκτος. Ενεπαιζον δε αυτω και οι ξρατιωται, προσερχομενοι και οξος προσφεροντες αυτα, και λεγοντες· ει συ ει ο βασιλευς των Ιουδαιων, σωσον σεαυτον. Ην δε και επιγραφη γεγραμμενη επ' αυτω γραμμασι ελληνικοις και ρωμαϊκοις και εβραϊκοις· ουτος εστιν ο βασιλευς των Ιουδαιων. Εις δε των κρεματισθεντων καικουργων εβλασφημει αυτον, λεγων· ει συ ει ο Χριστος, σωσον σεαυτον και ημας. Αποκριθεις δε ο ετερος επιτιμα αυτω, λεγων· ουδε φοβη συ τον Θεον, οτι εν τω αυτω κριματι ει; Και ημεις μεν δικαιως· αξια γαρ

Evang. Nicod.

επραξαμεν, απολαμβανομεν· ουτος δε ουδεν ε) κακον εποιησεν. Και ελεγεν τω Ιησου· μνησθητι μου κυριε, οταν ελθης εν τη βασιλεια σου. Ειπεν δε αυτω ο Ιησους· αμην λεγω σοι Δημα, σημερον μετ' εμου εση εν τω παραδεισω.

Cap. XI.

Ην δε ως ωρα εκτη, και σκοτος εγενετο επι την γην, εως ωρας θ, f) του ηλιου σκοτισθεντος, και εσχισθη το καταπετασμα ναου εις δυο, απ' ανωθεν εως κατω· και φωνησας φωνη μεγαλη ο Ιησους ειπεν· περ βαδδαχ, εθ, κιδ, δηλ ο ερμηνευεται· εις χειρα σου g) παρατι-
θημι

Evang. Luca.

γαρ αν επραξαμεν, απολαμβανομεν· ουτος δε ουδεν ατοπον επραξε. Και ελεγε τω Ιησου· μνησθητι μου κυριε, οταν ελθης εν τη βασιλεια σου. Και ειπεν αυτω ο Ιησους· αμην λεγω σοι σημερον μετ' εμου εση εν τω παραδεισω.

Ην δε ως ωρει ωρα εκτη, και σκοτος εγενετο εφ' ολην την γην, εως ωρας εννατης. Και εσκοτισθη ο ηλιος, και εσχισθη το καταπετασμα του ναου μεσον. Και φωνησας φωνη μεγαλη ο Ιησους, ειπε· πατερ, εις χειρας σου παρα-

ε) κακον] Huic varietati suffragantur Vulg. Itala.

f) του ηλιου σκοτισθεντος] Syra posterior in margine, eodem modo legit, et quidem sola.

g) παρατιθημι] Sic quoque legunt D. I. 106. 209. Syr. Vulg. Itala.

XLVIII PROLEGOMENA.

Evang. Nicod.

ἤμι το πνευμα μου· και τουτο ειπων παρεδωκε το πνευμα. Ἰδων δε ὁ ἑκατονταρχος το γενομενον, εδοξασεν τον θεον, λεγων· ὅτι ὁ ανθρωπος ουτος δικαιος ειν. Και παντες οἱ παραπορευομενοι οχλοι επι την θεωριαν ταυτην, και θεωρουντες τα γνωμενα, τυπτοντες αυτων τα σηδη ὑπεσρεφον.

Cap. XI. p. 61.

Εισηκεισαν δε παντες οἱ γνωστοι του Ἰησου απο μακροθεν, και γυναικες αἱ συνακολουθουσαι απο της Γαλιλαιας, ορωσαι ταυτα. Και ιδου ανηρ ονοματι Ἰωσηφ, λευιτης ὑπαρχων, ανηρ αγαθος και δικαιος. Ουτος ουκ ην

Evang. Luca.

παραθησομαι το πνευμα μου, και ταυτα ειπων εξεπνευσεν. Ἰδων δε ὁ ἑκατονταρχος το γενομενον εδοξασε τον θεον, λεγων· ουτως ὁ ανθρωπος ουτος δικαιος ην. Και παντες οἱ συμπαραγενομενοι οχλοι επι την θεωριαν ταυτην, θεωρουντες τα γενομενα, τυπτοντες εαυτων τα σηδη ὑπεσρεφον.

Εισηκεισαν δε παντες οἱ γνωστοι αυτου μακροθεν, και γυναικες αἱ συνακολουθησασαι αυτω απο της Γαλιλαιας, ορωσαι ταυτα. Και ιδου ανηρ ονοματι Ἰωσηφ, βουλευτης ὑπαρχων, ανηρ αγαθος και δικαιος. Ουτος ουκ ην συγκατεδειμενος τη βουλη και τη πραξει αυτων· απο Αριμαθαιας, πολεως των Ἰουδαιων, ὃς και προσεδεχετο

Evang. Nicod.

ην την βασιλειαν
του Θεου. Ούτος προσ-
ελθων τῷ Πιλατῷ, ἠτή-
σατο τὸ σῶμα του Ἰησοῦ·
καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλα-
τος ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα.
Καὶ καθελων, ἐνετυλιξεν
σινδονι καθαρά, καὶ ἐθή-
κεν αὐτὸ ἐν μνημείῳ λα-
ξεύτῳ, ἐν ᾧ οὐκ ἦν οὐδε-
πῶ . . . κείμενος.

Cap. III. p. 25.

Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ
πραιτώριον πάλιν ὁ Πι-
λατος, ἐφώνησεν τὸν Ἰη-
σοῦν κατ' ἰδίαν, καὶ εἶ-
πεν αὐτῷ· σὺ εἰ βασι-
λεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ἀπ-
εκριθὴ ὁ Ἰησοῦς τῷ Πιλα-
τῷ· ἀφ' ἑαυτοῦ τούτο
λάλεις, ἢ ἄλλοι σοὶ εἶ-
πον περὶ ἐμοῦ; Ἀπεκρι-
θὴ ὁ Πιλατος πρὸς τὸν
Θεόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ·
μητι εἶγω Ἰουδαῖος εἰμι;
το

Evang. Lucæ.

χετο καὶ αὐτὸς τὴν βα-
σιλειαν του Θεου. Οὐ-
τος προσελθὼν τῷ Πιλα-
τῷ, ἠτήσατο τὸ σῶμα
του Ἰησοῦ. Καὶ καθε-
λων αὐτὸ, ἐνετυλιξεν αὐ-
τὸ σινδονι· καὶ ἐθήκεν
αὐτὸ ἐν μνηματι λαξευ-
τῳ, οὐ οὐκ ἦν οὐδεπῶ
ουδεὶς κείμενος.

Evang. Johannis.

Cap. XVIII. v. 33-37.

Εἰσηλθὼν οὖν εἰς τὸ
πραιτώριον πάλιν ὁ Πι-
λατος, καὶ ἐφώνησε τὸν
Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ·
σὺ εἰ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰου-
δαίων; Ἀπεκριθὴ αὐτῷ
ὁ Ἰησοῦς· ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ
τούτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοὶ
εἶπον περὶ ἐμοῦ; Ἀπ-
εκριθὴ ὁ Πιλατος· μητι
εἶγω Ἰουδαῖος εἰμι; το εθ-
νος

Evang. Nicod.

το εθνος το σον, και οι αρχιερεις παρεδωκαν σε εμοι τι εποησας; Απεκριθη ο Ιησους· η βασιλεια η εμη ουκ εστιν εκ του κοσμου τουτου, ει γαρ βασιλεια η εμη εκ του κοσμου τουτου ην, οι υπερχεται οι εμου ηγωνιζοντο, ινα μη παραδοθω τοις Ιουδαιοις· νυν δε η βασιλεια η εμη ουκ εστιν εντευθεν. Και ειπεν αυτω ο Πιλατος· ουκ ουν βασιλεις ει συ; Απεκριθη αυτω ο Ιησους· συ λεγεις, οτι βασιλευς ειμι εγω· εις τουτο γαρ γεγεννημαι και εληλυθα, ινα πας ο αν εκ της αληθειας, ακουει μου της Φωνης. Λεγει αυτω ο Πιλατος· τι εστιν αληθεια;

Cap. IV.

Και καταλειπων ο Πιλατος τον Ιησουν, εσω του πραιτωριου, εξηλθεν προς τους

Evang. Johannis.

vos το σον, και οι αρχιερεις παρεδωκαν σε εμοι τι εποησας; Απεκριθη ο Ιησους· η βασιλεια η εμη ουκ εστιν εκ του κοσμου τουτου· ει εκ του κοσμου τουτου ην η βασιλεια η εμη, οι υπερχεται αν οι εμοι ηγωνιζοντο, ινα μη παραδοθω τοις Ιουδαιοις· νυν δε η βασιλεια η εμη ουκ εστιν εντευθεν. Ειπεν ουν αυτω ο Πιλατος· ουκ ουν βασιλευς ει συ; Απεκριθη ο Ιησους· συ λεγεις, οτι βασιλευς ειμι εγω. Εγω εις τουτο γεγεννημαι και εις τουτο εληλυθα εις τον κοσμον, ινα μαρτυρησω τη αληθεια. Πας ο αν εκ της αληθειας, ακουει μου της Φωνης. Λεγει αυτω ο Πιλατος· τι εστιν αληθεια; Και τουτο ειπον, παλιν εξηλθε προς τους

Ιου-

Evang. Nicod.

τους Ιουδαιους, και λεγει
αυτοις· εγω ουδεμιαν αι-
τιαν ευρισκω εν αυτω.

Evang. Johannis.

Ιουδαιους, και λεγει αυ-
τοις· εγω ουδεμιαν αιτιαν
ευρισκω εν αυτω.

Ex allatis, nisi me fallunt omnia, patebit, auctorem Ev. Nicodemi, non modo IV Evangelia cognovisse, sed iis quoque ita usum fuisse, ut quæcumque ad rem suam necessaria duxerit, ex his verbotenus exscripserit; codices quoque antiquos, et inter puriores S. Textus fontes numerandos, ad latus habuisse, lectiones peculiare, a nobis in notulis citatæ, ostendunt. Hoc quoque ad ætatem Ev. Nicodemi cognoscendam, non inutiliter adhiberi posse putaverim. Si enim auctor codicibus græcis, *εδοσι* textus N. T. seculi VI. referentibus utitur, hac quoque ætate vixisse censendum erit. Quod argumentum ad vindicandam libri antiquitatem, ut per se non sufficit, ita cæteris adjunctum testimonii loco ducendum esse contenderim.

§. 8.

*De codicis Palatino-Vaticani ætate, scriptura
et indole.*

Hic codex, in bibliotheca Palatino-Vaticana reconditus, ibique signatus No. 269, chartaceus est, et quidem non in charta bombycina, sed vulgari, forma octava exaratus, seculo XIII haud antiquior

judicandus. Character litterarum non inelegans est, compendia scribendi lectu faciliora; permutationes vocalium ex Itacismo, ut vocant, subortæ, licet non crebro occurrent, tamen interdum sensum turbant *); in textu interpungendo admodum negliger verſatus est librarius.

Præter varia Ephraemi Syri et J. Chryſoſtomi ſcripta, fragmentum Evang. Nicodemi complectitur, quod occurrit fol. 145-149. In fronte prioris pagina recentior manus ſcripſit: *Evangelium Joſephæ et Nicodemo miſſum a Michaele archangelo.*

Textus indolem ſi ſpectes, non dubitaveris eum in numerum probatorum *εὐδοσίων* Evangelii Nicodemi referre. Brevior eſt latinis, quod præcipue cernitur omiſſione citationum ex V. T., quæ in ultimis capitibus verſionum latinarum abunde et ſæpius inepte locantur. Caput XXVIII Fabricianæ recenſionis non agnovit; quinimmo Caput XXVII diverſo a latinis habitu exprimitur.

Cum Pariſienſi codice ſi componatur Palatino-Vaticanus, illi multis nominibus præſtare cenſendus eſt.

*) Hujus rei exemplum invenies p. 121. lin. 2, ubi *εὐρος* legitur, pro qua voce, cujus ſignificatio omnino me latuiſſet, ſubſtituendum putabam *εὐδρος*, ut in notis indicatum eſt: ſed ſi Codd. latini Corſini et Einſidl. conſulenter, non erit dubium judicium hiſ *εὐρος* veram eſſe lectionem.

est. Græcum enim sermonem utriusque si exami-
naveris, in Vaticano puriorem et tersiorem et anti-
quis propiorem observes necesse est. Utinam inte-
grum ætas tulisset, nam ad primitivum Evangelii
Nicodemi statum et habitum aliquatenus cognoscen-
dum, et quantum translatores in augendo et mutan-
do sibi licere arbitrati sint, plurimum lucis et utili-
tatis afferre, fidenter pronuntiare ausim.

His tractatis licebit nostrum de genealogia et
συγγενεια versionum Evangelii Nicodemi, quate-
nus mihi innotuerunt, iudicium breviter propone-
re. Ex textu in orientis regionibus conscripto,
precedente tempore, duæ *εκδοσεις* seu recensio-
nes enatæ sunt, altera brevior, altera longior, ambo
translatorum licentia auctæ et refictæ, donec tandem
sequioribus seculis, ex longiori *εκδοσει* provenerit
nova *εκδοσις*, quam longissimam appellare non du-
bitavero. Sequens tabula hoc clarius monstrabit:

Textus, nescio quis, deperditus

Εκδοσις brevior		Εκδοσις longior	Εκδοσις longissima
Græcus Parif.	Græcus Monach.	Verfio franco- gallica	in Textu Gry- næi expressa.
Græcus vaticanus	Verfio lat. Cod. Cors.	Verfio lat. Cod. Eins.	

§. 9.

*Evangelium Nicodemi ad interpretationem librorum
canonicorum N. T. et textus crismi non inutiliter
adhiberi posse, exemplis comprobatur.*

Dogma de Christi ad inferos descensu, quantum in prima ecclesia viguerit, vel ex scriptoribus ecclesiasticis patet, qui ejus sæpe faciunt mentionem, quamquam in explicando diversas sibi vias munierunt. Non igitur mirandum, quamplurima hujus dogmatis in libris apocryphis occurrere vestigia, atque auctorem Evangelii Nicodemi, copiosam de Christo victore, regnum inferorum intrante, exhibere narrationem. Hoc dogma apostolica auctoritate, Petri nempe, cujus verba I Ep. III. 18, 19. et IV. 6 referuntur, innixum esse, notius est, quam ut multis demonstrare opus esset. Sed et hæc Apostoli dicta: Χριστος, θανατωθεis μεν σαρκι, ζωοποιηθεis δε πνευματι: εν ω και τοις εν φυλακη πνευμασι πορευθεis εκηρυξεν, απειδησασι ποτε — Eis τουτο γαρ και νεκροις ευηγγελισθη, ινα κριθωσι μεν κατα ανθρωπους σαρκι, ζωσι δε κατα θεον πνευματι, ope interpretum indigere, varia hujus loci explicandi conamina demonstrant. Ut ceteros prateream, nominasse sufficiat duumviros eruditione clarissimos, *Cabler* et *Vogel*, qui nuperrime loco huic vexatissimo operam suam accommodaverunt, doctis

com-

commentationibus, diario theologico, (Journal für theologische Litteratur V Bd. 4 St. p. 309. sq. et V Bd. 5 St. p. 417 sq.) insertis. Sed quamquam verba Apostoli ab his viris egregie et scite tractata esse, non abnuerim; modeste tamen pronuntiare licebit, non omnem difficultatem esse sublatam, sed quaedam adhuc superesse, quæ ulteriorem interpretis curam desiderent. Qvis non viderit, Apostolum, verbis: *εκηρξζε τοις πνευμασι εν φυλακη* aliud indicare velle, quam dictione *ευηγγελισθη νεκροις*, et duplicem Christi actum significare? *) En dignum vindice nodum? Quid? si hunc ope Evangelii Nicodemum solvere conabimur? — Ex narratione auctoris nostri, Capp. XX-XXIV exposita, patet, eum statuisse, regnum inferorum in duas provincias divisum, imperio duorum principum *του σατανα* et *του αδου* subjectum. **) Ditione *του αδου* patriarchæ,

*) Verba *κηρξσειν* et *ευηγγελισθη*, quæ multoties in N. T. libris promiscue usurpantur, hic quoque esse synonyma, contendit doct. Gabler, Journal für theol. Litt. V Bd. 5 St. p. 424, cui opinioni accedere minime possum.

**) Notandum omnino, ipsos scriptores N. T. hanc divisionem regni inferorum agnoscere. Sic Paulus I Cor. XV. 55 expresse distinguit inter *θανατον* et *αδην*, cui suffragatur auctor Apocalypses Cap. VI. 8. XX. 14. His adde Apocalypsin apocrypham

chæ, prophetæ, ut et probi et iusti homines tenebantur; reliquis mortuis dominio τοῦ σατανα subditis. Christus ad inferorum regnum descendens primum offendit Satanam, qui introitum ejus impedire tentat, sed frustra: interea habitatores του ἄδου, adventum victoris percipientes, exultant, atque liberatorem summa latitia excipiunt, qui omnes secum in paradifum ducit, tradito Satana in custodiam principis του ἄδου, qua asservandus esset ad tempus τῆς δευτερας του Χριστου παρουσιας. Hanc auctoris nostri expositionem, de duplici mortuorum statu, seu in duas classes divisione cum alii ταρταρω inclusi, supplicii afficerentur, alii, luce modo privati, carceribus του ἄδου clauderentur; quidque Christus hac apparitione egerit, ad explicationem Petri opportune adhiberi posse, certa mihi est persuasio. Χριστος nempe θανατωθεις σαρκι ο: in triduo mortis, cum corpus quidem exanime sepulcro conderetur, ζωοποιηθεις πνευματι, anima, quæ vita privari nequiret, εκηρυξε τοις εν φυλακη πνευμασι, απειδησασι ποτε, animabus impiis, refractariis, ταρταρω inclusis, prædicavit et ad respiscentiam perduxit, ut et ipsi aliquando

pham hoc volumine editam, ubi pag. 256 et 257 ταρταρος ab ἄδη distinguitur. Quinimmo Platonem si consulas (vid. ejus Phædo p. 256, 256. Ed. Bipont. Tom. I.), eandem divisionem ab eo adoptatam invenies.

quando beneficiorum ejus compotes fieri possent: νεκροῖς autem, animabus probis, τῶ ἀδῆ servatis, εὐηγγελισθῆ, lætum nuntium de liberatione jamdiu ab ipsis expectata, tulit. Duplici igitur officio, ex Apostoli sententia, functus est Christus, cum in mortis triduo et ad τὰρταρον ad ἀδῆν descenderit: in τὰρταρῶ ἐκῆρυξε τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι; in ἀδῆ piis et justis εὐηγγελισθῆ: sic, cur Apostolus diversis formulis usus sit, facile cognoscitur.

Hunc sensum si Petri effatis inesse constiterit, reliqua quoque clarius patebunt: sic verba Cap. IV. β. εἰς τοῦτο γὰρ νεκροῖς εὐηγγελισθῆ, ἵνα κριθῶμεν κατὰ ἀνθρώπους σαρκί, ζῶσι δὲ κατὰ θεόν πνεύματι, ita interpretanda esse censeo: Hoc læta sua in ἀδῆ præsentia effecit Christus, ut justī hujus dominio soluti, licet quoad corpus communi hominum conditioni subjicerentur; anima tamen, felicitate ab ipso parta fruerentur. Hæc quoque explicatio, nisi me fallunt omnia, ad interpretationem vocum σὰρξ et πνεύματος Cap. III. 18, quam supra proposui, ultro stabiliendam juvabit. Non enim sine causa Apostolus indicat, Christum hæc egisse πνεύματι, ut nempe objectionibus occurreret eorum, qui exinde, quod mortuum corpus sepulcro servaretur, efficere vellent, eum nihil omnino agere potuisse. Ut Christus hoc πνεύματι, perficere potuisset; ita quoque νεκροῖς potestate τοῦ ἀδου exemptis, πνεύματι

ματι

μοι beatitudine frui licuisset. Huic assertioni: justorum liberationem ex *ἀδη* non necessario injungere resurrectionem corporum hac occasione subsecutam, suffragatur Nicodemi Evangelium, ubi de corporum proborum resurrectione, cum e claustris suis prodirent, nihil refertur. Atque, ut semel finiam, ex auctore nostro hoc quoque efficitur, illum statuisse, imperium Satanæ hac Christi apparitione destructum fuisse, cum illum vinctum tradat τῷ *ἀδῆ*, his verbis: *κατεχε ασφαλως αχρι της δευτερας μου παρουσιας*. Si quid igitur conjectura ad explicationem dogmatis de Christi ad inferos descensu adjicere licebit, quid obstat, quo minus assumamus, animas antea *εν τη φυλακη* constitutas, ex tartaro in *ἀδην* translocatas, quod sua resipiscencia mitigationem poenæ meruerint: ibi servatos teneri, usquedum ad iudicium solemne Christus appariturus esset; id enim dictione *της δευτερας παρουσιας του Χριστου*, auctorem nostrum intelligere, pluribus demonstrare superfedeo.

Unum adhuc addamus exemplum. Ex epistola Judæ, vl. 9. constat, Michaellem archangelum tanquam custodem corporis humani spectari: idem quoque auctorem nostrum statuisse patet ex iis, quæ Capp. XIX et XXV referuntur; quinimmo ex his penitus cognoscitur, justos et probos solos ejus custodia concreditos fuisse. En illa inter *ταγραρον* et *ἀδην*
di-

distinctio, quæ me iudice ad explicationem quoque verborum Judæ egregie adhiberi poterit. Satanas, princeps tartari, corpus Mosis demortui sibi vindicat, hoc nifus argumento (ut ex sequenti Scholio patebit) Mosen, quia eadem ægyptii commiserat*), claustris impiorum asservandum esse: id Michael, justorum custos indigne ferens, impedire conatur, atque Satanam diris execrationibus prosequitur. Verba Apostoli ex libro apocrypho, Henochii nomine inscripto, illustrari posse, plures docti opinantur; atque Bruce in itinerario suo (p. 542. Tom. I. versionis theotifcæ) asserit, se in libro quodam apocrypho, quem ex Abyssinia in patriam reportavit, verba Judæ reperisse.**)

Alia

*) Non possum mihi temperare, quin verba Platonis in Phædone obvia, p. 257. Ed. Bipont. hic asseram: *Οἱ δ' ἂν δοξῶσιν ἀνίας εἶναι, διὰ τὰ μέγιστα τῶν ἁμαρτημάτων, ἣ ἱεροσολίας πολλὰς καὶ μεγάλας, ἣ φόνους ἀδίκους καὶ παρανομίους πολλοὺς ἐξεργασμένοι . . . τοὺτους δὲ ἢ προσήκουσα μοῖρα ῥίπτει εἰς τὸν Τάρταρον, ὅθεν οὐποτε ἐκβαίνουσιν.* Hic inter crimina, quæ ad Tartari poenas ducebant, expresse nominatur cædes. Sed dixeris fortasse, quid Plato inter prophetas? Facilis responsio. Quid impedit, quo minus statuamus, Platonem, qui, teste Diogene Laertio, in Ægypto et partibus Asiæ commoratus sit, hæc dogmata, late in oriente fusa, auditu accepisse atque sua fecisse?

**) Vide cl. Silvestre de Sacy Nachricht das Buch Henoch

Alia ex vetustis auctoribus ad rem pertinentia refert Fabricius in codice pseudepigrapho V. T. Tom. I. p. 160 sq. et Grabe in notis ad spicilegium patrum Tom. I. p. 345. His adde cl. Matthæi, qui in editione N. T. inter Scholia ad epistolam Judæ, unum profert non exigui ad Judam interpretandum momenti; quod, cum ex codice vitiose scripto desumptum sit, idem ex Codice Vindob. 34, quem ad hunc locum examinavimus, emendatius adponere licebit:

Τελευτησαντος, φησιν, εν τῷ ορει Μωϋσεως, Μιχαηλ ὁ αρχαγγελος αποσπελλεται μεταδησον το σωμα. Ὁ ουν διαβολος αντειχε θελων απατησαι, λεγων· εμοι εσι το σωμα ὡσε υλης δεσποζων, κατα δια το παταξαι τον Αιγυπτιον. Βλασφημουτος κατα του ἁγιου και φονεα αναγορευοντος, ουκ ενεγκων την κατ' αυτου βλασφημιαν ὁ αγγελος· επετιμησαι σοι ὁ θεος, προς τον διαβολον εφη.

Ad crisin textus librorum N. T. hoc apocryphon plura non inutiliter subministrare, paucis demonstrabimus.

Joh. V. 3, 4. testimonio codd. græcorum antiquissimorum merito suspecta, in textu græco Cod. Parisiensis nec non Corsini et Einsidlenensis, non ad sunt Cap. VI. Evangelii Nicodemi, ubi tamen historia

noch betreffend — von Rinck, et quæ ex hoc adnotantur in Journal für theol. Litteratur, V Bd. 5 St. p. 467 sq.

istoria paralytici prope Bethesdam a J. C. sanati narratur.

Matth. XXVII. 52, 53. prodigia mortem Christi comitantia iidem non memorant.

Matth. XXVII. 60. Lectionem: *εν τῷ κενῷ αὐτοῦ μνημείῳ*, quæ in nonnullis codd. N. T. obvia cernitur, suo suffragio comprobatur Ev. Nic. Cap. XV. p. 91. Sed cum auctor noster, ut jam in antecessum monuimus, permutationibus vocalium *αι* et *ε* crebro utatur, hujus testimonium hoc loco magni facere nolumus.

Plura de usu hujus Apocryphi hic proferre superfedeo, cum propositum nobis sit, tum eum translatione latina versionis anglo-saxonicae et apocryphi codicis graeci Monachii reconditi, ut et aliis adminiculis instructi fuerimus, hanc materiam amplius ex-
cutere. Tum quoque nonnullas opiniones cl. Brunn et quæ cl. Kleuker in præfatione ad tractatum de libris apocryphis N. T. p. XIII. sq. observavit, diligentius examinare in animo est.

§. 10.

*De scripto apocrypho, cui titulus ἀναφορὰ Πι-
λάτου paucis disseritur.*

Procuratoribus provinciarum imperio Romani subjectarum, moris fuisse, omnia de quibus dubitarent vel quæ memoria digna acciderint, ad Cæsarem

rem

rem referre, non solum ex Plinii epistolis libro X notum est, sed et aliorum scriptorum testimoniis factis comprobatur. Non igitur dubitare possumus, Pontium Pilatum de Jesu Christo, ejus factis et morte ad Tiberium retulisse: hanc autem genuinam Pilati relationem, quamvis ad eam provocare non dubitaverint primi ecclesie christianae scriptores, numquam extra archivium imperatorum pervenisse atque temporis successu plane deperditam fuisse, non sine causa arbitrantur docti, ac nuper luculenter demonstrare aggressus est vir cl. Hencke in tractatu de actis Pilati, opuscul. acad. p. 203 sq.

Nec defuere tamen, qui procedente tempore, pia quadam fraude, epistolas spurias Pilati nomine inscriptas, coetibus christianorum obruderent: pluribus ejusmodi fingere placuit, hinc evenit, ut diversas relationes, valde a se invicem discrepantes legamus. Horum numero aggreganda erit *αναφορα Πιλατου*, quam ex Cod. Colb. 2493, Tomo III codicis apocryphi, p. 972 sq. inseruit Fabricius, cui simile exemplar invenimus in Bibliotheca Caesarea Vindobonensi, in Nesselii indice No. 246. Hic codex, olim Sambucci, chartaceus, sec. XIII vel XIV assignandus, habet folia 320, atque varia Ephraemi et Chrysostomi opera complectitur. Foliis 148-150 continetur Pilati *αναφορα*, cui subjungitur pseudo-epistola Tiberii ad Pilatum, foliis 151, 152 expressa.

Hæc

Hæc Pilati epistola, etsi eadem refert, quæ in *αναφορα* Codicis Colbertini, nunc Parisiensis 770 reperiuntur, tamen quoad dictionem et narrationis methodum huic abfimilis cernitur. Hoc quoque in causa fuit, cur eandem una cum textu codicis Colbertini iterum edere non dubitemus. Quæ quidem dissonantia, si recte conjicio, documento est, relationem quamdam antiquiorem, in orientis partibus confectam, ambabus originem dedisse. De his pseudorelationibus alio a nobis tempore dicetur.

§. II.

Παραδοσεως Πιλατου et narrationis Josephi ab Arimathia brevis expositio.

De libris apocryphis, quorum unus inscribitur *παραδοσις Πιλατου*, alter narratio Josephi ab Arimathia de J. C. apprehensione et morte, pauca quæ dicerem habeo. Ambo exscripti sunt ex Codice Parisino 770, cura doct. Thorlacii, qui suum *αναγραφον* nobis denegare noluerit. Quod ad *παραδοσιν Πιλατου* attinet, quisquis hanc cum relatione de ultimis Pilati factis Cod. Vindob. 246 contentam, composuerit, alteram alteri plane contrarium esse animadvertat necesse est. — Narratio, Josepho ab Arimathia tributa, nonnulla de ejus incarcerationatione et liberationis modo refert, iis quæ in Ev. Nicodemæ de ipso Nicodemo dicuntur, plane similia, quin
 et

LXIV PROLEGOMENA.

Christi super *αδην* victoriam attingit. Nescio an vox *δυναμης*, quæ apud auctorem nostrum p. 190 tereo occurrit sensu, ut hac certus angelorum ordo indicetur, ad explicationem hujus vocis in epistolis apostolorum canonicis adhiberi possit. Vide ex. gr. 1 Petr. III. 22.

§. 12.

De Protevangelio Jacobi nonnulla exponuntur.

Inter scripta N. T. apocrypha, Protevangelium Jacobi, libri antiquitatem si spectes, primum sibi vindicare locum, plura veterum testimonia, copiose a Fabricio enumerata, satis superque demonstrant: hoc quoque merito iis aggregandum esse libris, ex quibus multa, cum ad pleniorum linguæ hellenisticæ notitiam, tum ad librorum canonicorum N. F. interpretationem peti possint, exemplis probavit doct. J. E. C. Smidt in libro sæpius citato, *Bibl. für Cr. und Ex. des N. T.* 1 Bd. 3 St. p. 459 sq.

Textus græci, quantum scio, duo modo existant editiones, altera Grynæi in *Monum. P. P. orth.* Tom. I. p. 71 sq., altera Fabricii *Cod. apar.* Tom. I. p. 66 sq., ambo a se invicem discrepantes, ut elenchus variarum lectionum, quem in fine sphi dabitur, monstrabit. Versionem latinam Postelli ex græco codice, et a Grynæi et Fabricii textu deflectente, esse confectam, facile apparet.

Admi-

Admnicula ad textum hujus libri recte confituendum apprime utilia, subministravit cl. Engelbreth, collationem duorum codd. in Bibliotheca Vaticana asservatorum, diligentissime institutam, cum nobis communicando. Alter horum, signatus No. 455, in Folio, membranaceus, seculo XI, ut litterarum ductus indicat, exaratus, egregia textus indole sese commendat: in hoc observatur lacuna, unius folii, a verbis Cap. XII. *χαραν δε λαβουσα* ad Cap. XIX. *υπηνητησεν αυτω γυνη*, quam recentior manus ex Mss. bonæ notæ supplevit. Alter, signatus No. 654, in Folio, membranaceus, sæc. XII, ut videtur, licet quoad textus qualitatē Codici 455 non æquiparandus, tamen Grynæi et Fabricii textum longe antecellit.

Observationibus ex his codd. collectis, varietatem lectionis ex Postelli versione commodissime jungi posse existimantes, hanc in notis indicavimus.

His addere lubet seriem V. L., quibus Grynæi textum a Fabriciano dissonare observavimus.

Textus Fabricii.

CAP. II.

p. 70. lin. 3. *εκοπετο.*

CAP. III.

p. 73. l. 10. Post verba: *οτι αυτα τα θηρια τ. γ. γ. ε. ενωπιον σου κυριε*

Textus Grynæi.

εκεπετο.

Addit: *οι μοι, τινι ωμοιοθην εγω; ουκ ωμοιοθην εγω τοις αλογοις ζωαις, οτι αυτα αλογα ζωα γονιμα εισιν ενωπιον σου κυριε*

Ⓒ

p. 73.

Textus Fabricii.

Textus Grynci.

p. 73. l. 17. ὅτι αὐτὰ τὰ ὕ-
δατα γονίμα εἰσὶν ἐνωπίου
σεν κυρίε.

Hic adduntur sequentia: οὐ
μοι, τινὲ ὁμοιωθῆν ἐγὼ
σεν ὁμοιωθῆν ἐγὼ τοῖς κυ-
μασι τῆς θαλάσσης, ὅτι καὶ
τὰ κύματα γαληνιώτα καὶ
σκιρτώτα, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς
ἰχθύες εὐλογοῦσι σε κυρίε.

CAP. IV.

p. 76. l. 7. Φερετε μοι ἄδε δε-
κα ἀμνάδας κυρίῳ τῷ θεῷ
μου.

Φερετε μοι ἄδε δεκά ἀμνάδας
ἀπάλους καὶ ἀμώμους, καὶ
εἰσὶνταί δεκά ἀμνάδας κυ-
ρίῳ τῷ θεῷ μου.

CAP. VI.

p. 79. l. 14. μὴ περιπατήσεις
— — l. ult. κοινον

οὐ μὴ περιπατήσεις
κοινον

p. 80. l. 5. διεπληνων

διεπληνων

p. 81. l. 14. ασμα κυρίῳ

ασμα κυρίῳ τῷ θεῷ

CAP. VII.

p. 83. l. 12. ἐπιζητήσει πα-
τερα ἢ μητέρα.

ἐπιζητήσει πατέρα.

CAP. VIII.

p. 85. l. 11. μιανθῆ

μιανθῆ.

p. 87. l. 1. καθ' ὅλης τῆς Ιου-
δαίας.

καθ' ὅλης τῆς περιχωρούς τῆς
Ιουδαίας.

p. 88. l. 2. προσευξασθαι

του προσευξασθαι

— — l. 4. τοὺς ῥαβδούς

τας ῥαβδούς

— — l. 21. καταγελῶς

καταγελῶς

CAP. X.

p. 90. l. 12. καὶ τῆς βυσσοῦ

καὶ περὶ βυσσοῦ

CAP. IX.

PROLEGOMENA LXVII

Textus Fabricii.

Textus Grynai.

CAP. XI.

P. 91. l. 2. ἐξηλθε δε.

ἐξηλθε.

P. 93. l. 13. εν γηρει

εν γηρα.

CAP. XIII.

P. 96. l. 26. και ανδρα ου γινωσκω.

Addit: Και ειπεν Ιωσηφ· ποθεν εστιν το εν γαστριον σου;

CAP. XV.

P. 100. l. 9. ανατροφεισα.

ανατραφεισα.

— — l. 13. υμων αυτων

υμων αυτω

CAP. XVII.

P. 103. l. 7. απογραψαμαι

απογραφομαι.

— — l. 14. οτι ουκ εστι μου θυγατηρ. Αυτη η ημερα

οτι ουκ εστι μου θυγατηρ αυτη.

Η ημερα. Sic interpungit, et ut opinor, recte.

CAP. XX.

P. 112. l. 15. και δανοθη

και διενοθη.

CAP. XXI.

P. 116. l. 13. εως ου ελθων εση

εως ου εση

CAP. XXIV.

P. 121. l. 3. απηνητησεν αυτοις.

απηνητησεν

— — l. 7. προσδοκουντες.

προσδοκουντες.

P. 121. l. 17. εξελειφθησεται

εξαλειφθησεται

P. 122. l. 16. επειδησαν

επενδησαν

P. 123. l. 2. κληρους αυτων

κληρη αυτων

P. 124. l. 2. Χριστον κυριου

Χριστον κυριου.

§. 13.

De Apocalypsi pseudojohannea, huic editioni inserta.

In Codice Palatino-Vaticano 346, chartaceo, seculi, ut opinor, XIV, varia a diversis librariis ex-

EXVIII PROLEGOMENA.

rata complectente, inest apocalypsis, Johannis Apostoli nomine inscripta, quamquam illo minime digna. Hanc exscripsi, ac deinceps, oblata occasione, cum Codice Vindobonensi, apud Lambecium 5, in Nesfelii indice 119, selectis in locis contuli, quod Vaticanum a librario imperito admodum negligenter habitum observarem. Codicis Vindobonensis mentionem facit Fabricius cod. apoc. Tom. 2. p. 953, atque adnotat, supposititiæ hujus Apocalypseos meminisse Theodosium Alexandrinum, commentario inedito ad Dionysium Tracem. Quod si recte observasset Fabricius, non dubitaverim ex Theodosio, qui sec. VI floruit, documentum pro ætate hujus libri fumere. Sed si verba Theodosii a Fabricio allata intentius examinentur, merito ambigitur, utrum ad hanc vel ad aliam Apocalypsin respexerit, ita enim scripsit Theodosius: *αλλα και ομωνυμως ψευδη συγγραμματα εισιν, οιον η λεγομενη αποκαλυψις του αγιου Παυλου . . . και ετερα αποκαλυψις, η λεγομενη του θεολογου, ου λεγομεν δε την εν πατρω τη νησω, μη γεινοιτο, αυτη γαρ αληθεατη εσιν, αλλα την ψευδωνυμον και αλλοτριον.*

Quæ in hac Apocalypsi p. 251 de imaginibus sanctorum et vasis sacris in coelum ferendis, somniantur, scriptorem sequiorum seculorum non obscure innuere videntur, nisi hæc deinceps inserta esse statueris. Auctoris nostri opiniones, de magna
 uber-

ubertate, tum cum regnum novum in terra repurgata conditurus esset Christus, subsecutura, cum Lactantii et aliorum de regno millenario sententiis apprimè consentiant.

§. 14.

De Prochori relatione johannea.

Variae de Johanne Evangelista in prima ecclesia existere relationes, inter quas illa, quae Prochori ejus discipuli nomine circumferebatur, tantam obtinuit celebritatem, ut, teste Itrigio in diff. de P. P. apost. p. 44-46, etiam publicis adhibita sit praelectionibus. Sed quod reliquis libris apocryphis accidit, ut temporis successu mutati et ampliati sint, etiam *περιδοις Ιωαννου* evenisse, non est quod dubitemus, cum ii qui ad nos de hoc Apostolo pervenire commentarii, plurimum a se invicem differant.

Prochori nomine hactenus innotuit de Johannis gestis et vitae exitu relatio, Bibliothecae maximae P. P. Lugduni 1677, Tom. 2. p. 46 sq. inserta, a fine mutila; ut et fragmenta graece scripta, a Grynæo in monum. P. P. orthod. Tom. I. p. 85 sq. exhibita; quibus accedunt capita nonnulla lingua copta exarata, quae Mingarellius in reliquiis aegyptiorum codd. in Bibliotheca Naniana reconditorum, Bononiae 1785, fasciculo 2do p. 302 sq. expressit. Integram Prochori relationem, ipso titulo, quo apud scriptores primævos, nempe

nempe *περιόδων Ιωάννου*, in Bibliotheca Vaticana, Codice 455, indagavit vir cl. Engelbreth, cujus *απογραφήν* secum in patriam abduxit. Hoc mihi a viro amicissimo traditum, omnem meam intentionem sibi vindicabat, et mihi spem injiciebat fore, ut hoc volumine, si non ipsum Prochori opus, attamen antiquam hujus libri *εἰσοδῶν*, omnibus hactenus cognitis longe præstantiorem indagarem. Sed valde doleo, hanc expectationem modo ex parte adimpletam esse. Hanc enim Vaticani codicis relationem, ut fragmentis Grynæi ita et versione latinæ in Bibl. max. P. P. abunde similem observavi, nisi quod textum correctiorem esse animadverterem. Placuit igitur selecta modo capita edere, atque ut de codicis indole facilius judicare possent eruditi, his et fragmenta Grynæi et versionem latinam in Bibliotheca max. P. P. nec non Mingarellii translationem alicubi a viro cl. Engelbreth, qui lingvæ coptæ studio feliciter incubuit, emendatam adjicere. Illud adhuc paucis adnotare volumus, ultima hujus tractatus capita, quibus de Johannis sepultura refertur, cum iis, quæ Augustinus, Ephraim Theopolitanus et Mellitus hac de re exponunt, apprime congruere.